

Робимо невидиме видимим доказовий аналіз ґендерного аспекту в регіональних заходах реагування на війну в Україні

Regional Refugee Response
for the Ukraine Situation

Жовтень 2022 р

Regional Refugee Response
for the Ukraine Situation

**Робимо невидиме видимим: доказовий аналіз ґендерного
аспекту в регіональних заходах реагування на війну в Україні**

© Регіональна робоча група з ґендерних питань, жовтень 2022 р

Дизайн і верстка: Irene Sempere

Іконки: EPS Studio

Ілюстрації: Yvonne Redín

Зображення обкладинки: сцена з пункту пропуску Паланка-
Маяки-Удобне, між Республікою Молдова та Україною, 4 березня
2022 р. Надано ООН Жінки / Aurel Obreja.

Подяка

Висловлюємо подяку Регіональній цільовій групі з ґендерних питань (РЦГГ) за замовлення цього звіту і всім її членам за надання підтримки й матеріалів упродовж усього процесу його розроблення. Окрема подяка – членам Ініціативної групи РЦГГ, організації, які впродовж більш ніж 4,5 місяця приділяли значний час і надавали технічну підтримку в процесі аналізу та складання звіту::

- ▶ CARE International
- ▶ Міжнародній федерації планованого батьківства
- ▶ Центру репродуктивних прав (CRR)
- ▶ Структурі Організації Об'єднаних Націй з питань ґендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок («ООН-Жінки»)
- ▶ VOICE
- ▶ Всесвітній організації охорони здоров'я,

Члени Ініціативної групи і всієї РЦГГ у цілому також підтримували конкретні заходи на різних етапах розроблення, валідації та доопрацювання звіту: CARE International виділила окремого експерта-консультанта на весь процес; структура «ООН-Жінки» надала підтримку з редагуванням, усним і письмовим перекладом, зокрема перекладом остаточної редакції звіту українською мовою; CRR підтримав переклад першого проєкту тексту звіту для процесу валідації; Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй забезпечила переклад остаточної редакції звіту російською мовою, а Corus International надала підтримку з дизайном і розробкою макету звіту.

Насамкінець висловлюємо особливу подяку багатьом місцевим і міжнародним організаціям та органам ООН, які взяли участь у процесі валідації. Деякі з них перераховані нижче, а інші побажали залишитися анонімними: Центр «Жіночі перспективи» (Україна); Corus International; EMMA Association (Угорщина); Equal Advice (Румунія); Продовольча та сільськогосподарська організація; FEDERA (Польща); Freedom of Choice (Словаччина); ICVA; ILGA-Europe; Управління Організації Об'єднаних Націй з координації гуманітарних справ / Проєкт «Резерв спеціалістів із ґендерних питань» (GenCap); Organisation Intersex International Europe; Project HOPE; Об'єднана програма Організації Об'єднаних Націй з ВІЛ/СНІДу; Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення; Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців.

Дивіться повний список членів RGTF у Додатку 4.

Скорочення

СНЗК	Сексуальне насильство у зв'язку з конфліктом
ОГС	Організація громадянського суспільства
ГЗН	Гендерно зумовлене насильство
ЦГГ	Цільова група з гендерних питань
ВПО	Внутрішньо переміщена особа
ЛГБТІКА+	Лесбійки, геї, бісексуали, трансгендерні люди, інтерсексуали, квіри/ невизначені, асексуали тощо
НУО	Неурядова організація
ЗСЕН(Д)	Захист від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги (і сексуальних домагань)
ОГА	Оперативний гендерний аналіз
РЦГГ	Регіональна цільова група з гендерних питань
РПБ	Регіональний план реагування на потреби біженців
СЕНД	Сексуальна експлуатація та сексуальна наруга (і сексуальні домагання)
СОГІССХ	Сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, гендерне самовираження і статеві характеристики
ОСРЗ	Охорона сексуального і репродуктивного здоров'я
СРЗП	Сексуальне і репродуктивне здоров'я та відповідні права
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців
ООЖ	Організація, очолювана жінками
ОПЖ	Організація з захисту прав жінок

Стислий виклад

24 лютого 2022 року в Україні почалася ескалація війни, спричиняючи тисячі жертв серед цивільного населення і руйнування цивільної інфраструктури, зокрема лікарень, та викликавши кризу з переміщенням населення, найбільш масштабну за темпами поширення в історії Європи з часів Другої Світової війни. Демографічний профіль України, поряд із введенням воєнного стану і політикою призову, призвів до усвідомлення факторів, пов'язаних із ґендером і віком, у регіональному комплексі заходів гуманітарного реагування, де було враховано докризове становище осіб усіх ґендерів та форм різноманітності, а також те, як війна й подальша регіональна криза загострюють ризики, яких вони зазнають.

З перших днів процесу реагування проводилися оперативний ґендерний аналіз (ОґА) та інші аналітичні дослідження й оцінки, а Регіональна цільова група з ґендерних питань (РЦГГ) визнала появлення загальних проблем. Чотири основні сфери, що викликали занепокоєння, стосувалися:

- ▶ Участі та лідерства жінок і маргіналізованих груп у реагуванні
- ▶ Ґендерно зумовленого насильства (ГЗН)
- ▶ Сексуального і репродуктивного здоров'я та відповідних прав (СРЗП)
- ▶ Збирання і аналізу даних про ґендер та інтерсекційність і про ступінь, у якому ці дані враховуються в реагуванні

Було встановлено, що для усунення цих проблем потрібні національні, регіональні й транскордонні рішення, основані на масштабних змінах у політиці, програмній діяльності та гуманітарній архітектурі. Проте, на той час ґендерна тематика, зокрема тенденції, прогалини та специфічні виклики, з якими стикаються жінки й чоловіки, що належать до різних соціально-економічних та етнічних груп, у всьому комплексі заходів гуманітарного реагування і реагування на потреби біженців у даному регіоні, не привертала належної уваги.

Мета звіту

Для того, щоб усунути цю критичну прогалину в доказовій базі, було здійснено цей регіональний аналіз, мета якого – звести воєдино висновки, результати аналізу і рекомендації за підсумками проведених національних і регіональних досліджень, щоб поглибити розуміння ґендера та інших соціальних аспектів і тенденцій у масштабах регіону, пов'язаних із чотирма напрямками дослідження:

- ▶ Участь і лідерство організацій, очолюваних жінками (ООЖ), організацій з захисту прав жінок (ОПЖ), жінок і маргіналізованих груп

- ▶ Запобігання ГЗН, зменшення його масштабів і реагування на нього
- ▶ Доступ до послуг із СРЗП, їх наявність і користування ними;
- ▶ Інтерсекційність гендера і факторів різноманітності, яка впливає на численні виклики, що перетинаються між собою, з якими стикаються жінки, дівчатка, хлопчики та чоловіки

Регіональний аналіз проводився з метою з'ясувати, які дані існують, виявити прогалини в цих даних та у заходах реагування й надати чіткі рекомендації щодо усунення цих прогалин.

Завдання звіту

- ▶ Проаналізувати нові регіональні тенденції, пов'язані з регіональною кризою, для людей всіх гендерів та всіх форм різноманітності, що перетинаються, за чотирма основними напрямками дослідження.
- ▶ Зміцнити доказову базу щодо вищезгаданих напрямів дослідження для обґрунтування інформаційно-пропагандистської роботи та планування на регіональному й національному рівнях.
- ▶ Виробити практичні рекомендації, що ляжуть в основу регіональних (а у доречних випадках – також національних) заходів реагування на кризу та слугуватимуть орієнтиром для розроблення гендерно чутливих і гендерно перетворювальних політичних інструментів та інвестицій.

Методика і обсяг аналізу

Цільовою аудиторією є особи, які ухвалюють рішення в рамках гуманітарного реагування, держави, політики й донори.

Мета регіонального аналізу полягала в узагальненні результатів аналізу вторинних даних з України та сусідніх країн, зокрема Угорщини, Молдови, Польщі, Румунії та Словаччини. У доречних випадках аналіз охопив також звіти, що мали ширшу, загальноєвропейську направленість.

Процес здійснення регіонального аналізу відбувався з 13 квітня до 31 серпня 2022 року з використанням ресурсів, опублікованих із 24 лютого до 10 серпня 2022 року. Процес включав етап валідації, який проводився з 28 липня до 10 серпня 2022 року.

Результати і аналіз

В аналізі показано, як українські громадяни та громадянське суспільство швидко мобілізувалися для надання безпосередньої допомоги постраждалим, та висвітлено критично важливу роль жінок і жіночих організацій у країнах, які приймають біженців, у реагуванні на ситуацію.

Ескалація війни та регіональна криза вплинули на ухвалення рішень у багатьох відношеннях. Розширення масштабів волонтерської діяльності дозволило посилити гнучкість гендерних ролей, включно зі збільшенням участі жінок у процесах ухвалення домашніх, неформальних і громадських рішень та в управлінні ресурсами, а також залучення чоловіків до надання психологічної підтримки в громадах. Проте, роль жінок у волонтерській діяльності й наданні першої допомоги не трансформувалася належним чином у збільшення масштабів або активізацію їхньої участі та лідерства в офіційних процесах ухвалення рішень із міжнародними та державними суб'єктами.

Сцена з пункту пропуску Рені-Кагул, між Республікою Молдова та Україною, 3 березня 2022 року. Фото: ООН Жінки Молдова.

В аналізі підкреслено також малий обсяг і низьку якість фінансування ОПЖ і ООЖ як одну з основних перешкод на шляху змістовної участі та лідерства жінок, що розглядається як проблема, яка підриває їхню самостійність і обмежує їхню здатність продовжувати виконання своїх довоєнних мандатів, одночасно задовольняючи нові й додаткові потреби та забезпечуючи рівні можливості участі в плануванні та використанні результатів здійснюваних заходів. Хоча були відзначені прогалини в розбудові спроможності ОПЖ і ООЖ, місцеві групи закликали суб'єктів гуманітарної діяльності зосередитися на адвокації та зміцненні цієї спроможності, а не на фінансуванні міжнародних неурядових організацій (МНУО). Аналіз і процес валідації продемонстрували, що, хоча стосовно механізмів координації гуманітарної діяльності багато чого досягнуто і робота в цьому напрямку триває, ці можливості не є повною й рівною мірою доступними місцевим організаціям для взаємодії з цими механізмами та змістовної участі в них.

ГЗН було поширеним явищем в Україні ще до ескалації війни, причому його масштаби зростали. Спостерігався також високий рівень ГЗН у всьому регіоні. У документах, вивчених для цього аналізу, найчастіше згадувалися три основні форм ГЗН: сексуальне насильство у зв'язку з конфліктом (СНЗК), домашнє насильство і торгівля людьми. Відзначалися також ризики, зв'язані з сексуальною експлуатацією та сексуальною наругою. Наявних даних було недостатньо для забезпечення точного представлення всього спектра ризиків та форм насильства, що перетинаються між собою, яких зазнають особи. Аналіз, крім того, виявив прогалини в поточному оперативному реагуванні, зокрема у застосуванні мінімальних стандартів зменшення ризиків ГЗН у центрах колективного розміщення в Україні, приватних притулках і місцях проживання в країнах розміщення біженців, а також відсутність аналізу ризиків у прикордонних і транзитних пунктах. Огляд наявних матеріалів підкреслив необхідність забезпечити, щоб усі постраждалі від насильства мали безпечний доступ до якісних послуг із ГЗН та допомоги, орієнтованої на постраждалих. Особливо очевидним це є для груп, які стикаються з особливими чи додатковими перешкодами, відчуженням і дискримінацією, таких як ромське населення і трансгендерні жінки.

Наявні обмеження у політико-правовій площині, що спостерігаються в регіоні в деяких контекстах, разом із давніми прогалинами та різними рівнями пріоритетності, фінансування і дискримінації в сферах ГЗН і СРЗП, розглядаються як такі, що впливають на наявність послуг і доступ до них, а також на права людей на отримання цих послуг. Нинішня ескалація війни та регіональна криза загострюють докризову ситуацію.

Перешкоди доступові до систем охорони сексуального і репродуктивного здоров'я (ОСРЗ) у різних країнах мають свої особливості. В Україні з початку ескалації війни доступові до цих систем перешкоджають військові напади на цивільну інфраструктуру та перебої у функціонуванні систем охорони здоров'я. Вагітні жінки зазнають особливих труднощів в отриманні якісної акушерської допомоги, а внутрішньо переміщені особи (ВПО) і мешканці районів, де триває активний конфлікт, і сільської місцевості стикаються з додатковими завадами в отриманні базових товарів і послуг з ОСРЗ. Огляд матеріалів виявив важливість приділення більшої уваги потребам в ОСРЗ жінок і дівчаток, осіб, постраждалих від ГЗН, та лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерних людей, інтерсексуалів,

квірів/невизначених, асексуалів тощо (ЛГБТІКА+). У деяких сусідніх з Україною країнах були відзначені нижченаведені проблеми, які ускладнюють орієнтування в складних вимогах іноземних систем охорони здоров'я: суворі закони про аборти та екстрену контрацепцію, висока вартість деяких форм охорони здоров'я та мовні бар'єри. Існують також виклики, пов'язані з відсутністю в системах охорони здоров'я стабільних протоколів для певних форм охорони здоров'я, довготривалими затримками в доступі до спеціалізованої акушерсько-гінекологічної допомоги, обмеженою співпрацею між державною системою охорони здоров'я та підтримувальними структурами громадянського суспільства, слабкою системою захисту певних груп. Перешкоди, що існували раніше, а також обмеження донорського фінансування, що варіюються залежно від країни, ускладнюють інтеграцію СРЗП у гуманітарне реагування і реагування на потреби біженців. Це особливо помітно для місцевих організацій громадянського суспільства (ОГС), які функціонують у вкрай складних обставинах, на межі своїх можливостей, в умовах дефіциту фінансових і оперативних ресурсів.

Дискримінація й нерівність на ґрунті гендера та ідентичності створюють перешкоди участі та лідерству жінок і маргіналізованих груп у реагуванні. Розширення домашніх і сімейних обов'язків жінок, разом з їхньою новою волонтерською діяльністю, звужують їхні можливості для участі в ухваленні державних рішень та виконання лідерської ролі. Серед інших завад, з якими стикаються жінки, - недостатній доступ до інформації, обмежений доступ до технологій, думки про непрозорість ухвалення рішень стосовно гуманітарної допомоги та про неможливість впливати на цей процес, а також – конкретно в Україні – централізація та мілітаризація влади та ухвалення рішень. Були виявлені певні групи, які стикаються з додатковими перешкодами: домогосподарства, очолювані жінками, жінки без документів та ВПО – навіть ті, які раніше були залучені до ухвалення рішень на рівні громад.

У перші кілька тижнів кризи мала місце відсутність даних із розбивкою за статтю, гендером, віком та інвалідністю, що не дозволяло здійснювати більш цілеспрямоване та інклюзивне гуманітарне реагування, яке могло б задовольнити конкретні потреби та пріоритети чоловіків і жінок, які належать до різних груп. З часом відповідні органи влади та суб'єкти гуманітарної діяльності почали збирати дедалі більше дезагреговані дані, проте не ясно, в якому ступені ці дані аналізувалися чи використовувалися для обґрунтування заходів реагування. Крім того, аналіз, як правило, зосереджувався на окремих країнах. Не зрозуміло, чи збиралися, аналізувалися та поширювалися дані в транскордонних операціях реагування і механізмах захисту, і яким методом. З аналізу можна припустити, що ця робота велася в обмеженому обсязі.

Загалом у вивчених аналітичних матеріалах спостерігається тенденція розглядати жінок або чоловіків як однорідні групи, через що ігноруються важливі аспекти їхньої різноманітності. Так само в цих матеріалах у контексті аналізу відчуження чи дискримінації прийнято одну окрему ідентичність. Основні групи, виділені в наявних аналітичних дослідженнях, - це жінки, діти та підлітки, літні люди, особи з інвалідністю, роми та інші етнічні групи, особи з числа ЛГБТІКА+. У цих групах немає єдиних підходів до розуміння того, як ідентичності, що частково збігаються, та характеристики, що перетинаються, можуть впливати на пріоритети осіб, їхні потреби, спроможність і досвід відчуження й ризику.

Прогалини, виявлені в усіх напрямках дослідження, обумовлюють потребу у глибшому розумінні. Наприклад, коли згадувалися перешкоди чи виклики стосовно доступу до якісних послуг із ГЗН чи ОСРЗ, недостатньо повно висвітлювався досвід різних груп і конкретні обмеження щодо них, що може призводити до дискримінації або підвищувати ризики. Так само в аналізі перешкод, з якими стикаються ОПЖ, так організації представлені як однорідні суб'єкти. У цілому потребам і ризикам надано пріоритет над спроможністю та дієздатністю.

У процесі вивчення звітів було помітно, що, якщо документ не був зосереджений на конкретній сфері, наприклад, ГЗН або СРЗП, або на конкретній групі, як-от літні люди чи особи з інвалідністю, ці теми не знаходили належного відображення у звітах, а це означає, що дуже важливі висновки й рекомендації часто були розпорошені по різних звітах, унаслідок чого ці значущі матеріали не потрапляли до головного напрямку аналізу. Цей висновок ще раз підкреслює важливість системної інтеграції інтерсекційного аналізу в гуманітарні оперативні та галузеві оцінки замість здійснення такого аналізу як окремого процесу.

Наявні аналітичні матеріали містять масу результатів і рекомендацій за кожним напрямом дослідження. Важливо забезпечити моніторинг і оцінювання стану виконання рекомендацій у процесі реагування в часовій динаміці.

Звіт завершується чіткими, практичними рекомендаціями для осіб, які ухвалюють рішення щодо гуманітарного реагування, держав, політиків і донорів.

.

Зміст

Acknowledgements	3
Скорочення	4
СТИСЛИЙ ВИКЛАД	5
ПІДҐРУНТЯ	14
МЕТОДОЛОГІЯ	17
РЕЗУЛЬТАТИ І АНАЛІЗ	24
A. Участь і лідерство жіночих та маргіналізованих груп	25
B. Ґендерно зумовлене насильство	34
C. Сексуальне і репродуктивне здоров'я та відповідні права	40
D. Інтерсекційний підхід до врахування ґендера і різноманітності	48
ВИСНОВОК	55
РЕКОМЕНДАЦІЇ	60
ДОДАТКИ	67
1. Бібліоґрафія по главах	67
2. Глосарій	74
3. Координація, співпраця і колективна сила	77
4. Склад Регіональної цільової групи з ґендерних питань – уточнюється	81
Кінцеві примітки	84
Зміст	13

Підґрунтя

24 лютого 2022 року в Україні почалася ескалація війни, спричиняючи тисячі жертв серед цивільного населення і руйнування цивільної інфраструктури, зокрема лікарень. Вона викликала кризу з переміщенням населення, найбільш масштабну за темпами поширення в історії Європи з часів Другої Світової війни.¹ Вплив війни на цивільне населення відображається у цифрах, які повідомляє Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини,² у поточних аналітичних дослідженнях, де розглядаються демографічні дані та прояви вразливості, що існували раніше, та в оцінках, у яких починають детальніше висвітлюватися ризики, вплив і наслідки ескалації війни та спричиненого нею переміщення, що погіршують становище конкретних груп населення.

Демографічний профіль України, поряд із введенням воєнного стану і політикою призову, призвів до усвідомлення факторів, пов'язаних із гендером і віком, у регіональному комплексі заходів гуманітарного реагування. В Україні більше жінок, ніж чоловіків (54 відсотка проти 46 відсотків),³ при цьому гендер переплітається з кількома іншими аспектами різноманітності, впливаючи на вразливість окремих груп, зокрема ромського населення; осіб з інвалідністю; жінок, які мешкають у сільських поселеннях, зонах переміщення та конфлікту; громад лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерних людей, інтерсексуалів, квірів/невизначених і асексуалів тощо (ЛГБТІКА+).⁴ Оскільки приблизно 20 відсотків населення України має вік 65 років і більше, причому більшість цих осіб становлять жінки, Україна займає перше місце за відсотковою часткою літніх осіб, постраждалих від конфлікту, в одній окремо взятій країні. В Україні також багато осіб без громадянства⁵ і значна кількість ромського населення. За оцінками, приблизно 60 відсотків ромських жінок і дітей не мають документів. Більшість осіб без громадянства в Україні не мають жодних документів, які доводили б, що вони не мають громадянства.⁶ Крім того, більш ніж 60 відсотків дітей, народжених у районах, постраждалих від конфлікту, не мають свідоцтва про народження. Відсутність документів про цивільний статус створює значні перешкоди наданню допомоги й захисту.^{7,8}

Через вісім років збройного конфлікту на сході України, який вже призвів до того, що мільйони людей потребують гуманітарної допомоги,⁹ війна змусила мільйони людей покинути свої домівки¹⁰ в пошуках безпеки, захисту й допомоги,¹¹ причому багато хто також повертається до України або переїздить з України чи до неї.¹² На момент підготовки цього звіту (серпень 2022 року) в Європі було зареєстровано понад сім мільйонів біженців з України.¹³ Хоча дані з розбивкою за статтю, гендером, віком, інвалідністю та іншими формами різноманітності обмежені, цифри переконливо показують, що більшість із тих, хто залишає Україну, - це жінки та діти.¹⁴ У повідомленнях також визначені конкретні особи та групи, які стикаються з підвищеними ризиками щодо захисту, відчуженням і дискримінацією в Україні та в країнах, що приймають біженців. Це, зокрема, жінки, чоловіки та діти з ромської спільноти; особи з числа ЛГБТІКА+; жінки й чоловіки з інвалідністю; літні чоловіки та жінки; вагітні жінки й жінки, які годують груддю; діти без супроводу та розлучені з сім'єю й діти з спеціальних установ.

У липні 2022 року аналіз, здійснений Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН) щодо 4871 особи, показав, що 99 відсотків біженців – українці, 90 відсотків членів домогосподарств біженців – жінки та діти, а у 23

відсотках домогосподарств є хоча б одна людина з особливими потребами, зокрема особи з інвалідністю (13 відсотків сімей), літні люди з особливими ризиками щодо захисту (11 відсотків сімей), особи з серйозними захворюваннями (9 відсотків сімей), діти без супроводу (5 відсотків) і діти, розлучені з сім'єю (3 відсотки).¹⁵ Аналізом було встановлено також, що люди повертаються до України з цілої низки причин, як-от відвідування сім'ї, купівля необхідних речей, отримання основних послуг або засобів до існування та надання допомоги в евакуації інших родичів.¹⁶ Найбільшу частку біженців прийняла Польща,¹⁷ а найбільша частка біженців на душу власного населення зафіксована в Молдові.¹⁸

Уряди, міжнародні, національні й місцеві організації та громади продовжують допомагати людям, які прибувають з України.¹⁹ Проте, на передовій реагування в Україні та у країнах, які підтримують здійснення заходів із надання допомоги біженцям, діють місцеві організації громадянського суспільства (ОГС), організації, очолювані жінками (ООЖ), організації з захисту прав жінок (ОПЖ), неурядові організації (НУО), організації, очолювані біженцями та діаспорою, та волонтери.²⁰

Сцена з пункту пропуску Рені-Кагул, між Республікою Молдова та Україною, 3 березня 2022 року. Фото: ООН Жінки Молдова.

Методологія

Обґрунтування регіонального аналізу

У перші місяці ескалації війни в Україні було проведено низку оцінок, аналізів і досліджень щодо гендерної та інтерсекційної динаміки в Україні та сусідніх країнах. У процесі представлення оперативного гендерного аналізу (ОГА) та інших звітів, випущених організаціями-членами Регіональної цільової групи з гендерних питань (РЦГГ), і дискусії щодо цих матеріалів, було висвітлено загальні сфери, що викликають занепокоєння, зокрема: непослідовне та обмежене збирання і аналіз даних із розбивкою за статтю, гендером, інвалідністю та іншими характеристиками різноманітності – і, отже, обмежене використання таких даних для надання доказів для формування гендерно чутливої політики та планування; зростання поширеності та ризику гендерно зумовленого насильства (ГЗН) в Україні та всіх європейських країнах, що приймають українських біженців; серйозне занепокоєння в деяких країнах стосовно сексуального і репродуктивного здоров'я та відповідних прав (СРЗП) біженців, часто через відповідні закони й нормативні акти та різні рівні доступності послуг з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я (ОСРЗ) і обмежену наявність таких послуг, зокрема екстреної допомоги, у країнах, що приймають біженців; визнання того, що, хоча місцеві організації діють на передньому краї реагування, зростання попиту й навантаження, а також адміністративні вимоги й вимоги щодо координації створюють тиск на ресурси, які й без того обмежені. Було відзначено також, що, попри багатий досвід місцевих організацій, вони продовжують стикатися з перешкодами змістовній участі в формуванні комплексу міжнародних заходів гуманітарного реагування в цілому.²¹

Було очевидно, що занепокоєння з таких питань, як збирання, аналіз і використання даних щодо гендера та інтерсекційності, ГЗН, СРЗП, участь і лідерство жінок та маргіналізованих груп у заходах реагування стосувалося не однієї країни, а охоплювало весь регіональний комплекс цих заходів. Крім того, для усунення виявлених проблем потрібні національні, регіональні й транскордонні рішення, основані на масштабних змінах у політиці, програмній діяльності та гуманітарній архітектурі.

Хоча ці питання розглядалися в ОГА та інших аналітичних дослідженнях, члени РЦГГ зазначили, що через широкий спектр тем, охоплених у багатьох із цих звітах, вони не вивчили ці проблеми детально і не надали більш стратегічні рекомендації щодо їх розв'язання.²² Відсутність глибшого розуміння цих проблем з урахуванням контексту, як вважалося, призводить до прорахунків і недоліків у реалізації програм реагування. До того ж, у більшості своїй вищезгадані дослідження були оцінками по окремих країнах. На момент складання цього звіту не було проведено жодного огляду гендерних аспектів, включно з поточними тенденціями, прогалинами та викликами в комплексі заходів гуманітарного реагування та регіональних заходів реагування на проблеми біженців, який би забезпечив виявлення і врахування гендерних проблем. Члени РЦГГ визначили необхідність глибшого розуміння цих питань, а також поширення загальних інформаційно-пропагандистських тез для врахування цих проблем у заходах реагування.

Напрями дослідження

Розробляючи рамкову основу для цього регіонального аналізу, РЦГГ визнала, що декілька сфер можна докладніше вивчити в рамках національних і регіональних оцінок та аналітичних досліджень, деякі з котрих висвітлено в розділі «Напрями подальших досліджень». Проте, з окреслених вище причин, пріоритетними для цього звіту було визначено чотири основні напрями дослідження:

- ▶ Участь і лідерство ООЖ, ОПЖ, жінок і маргіналізованих груп
- ▶ Запобігання ГЗН, зменшення ризику ГЗН і реагування на нього
- ▶ Доступ до послуг із СРЗП, їх наявність і користування ними
- ▶ Інтерсекційний підхід до врахування гендера і різноманітності

Звіт складається з розділів, кожний з яких стосується певного напрямку дослідження. Структура кожного розділу має відмінності, які відображають особливості питання, що розглядається, та наявність і тип джерел вторинних даних, вивчених для проведеного аналізу. Ресурси, використані для підготовки кожного з розділів, перераховані в Додатку 1.

Мета звіту

Мета цього регіонального звіту – звести воєдино висновки, результати аналізу і рекомендації за підсумками проведених національних і регіональних досліджень, щоб виробити глибше розуміння тенденцій у масштабах регіону, пов'язаних із чотирма напрямками даного дослідження. Регіональний аналіз проводився з метою з'ясувати, які дані існують, виявити прогалини в цих даних та у заходах реагування й надати чіткі рекомендації щодо усунення цих прогалин.

Цільовою аудиторією цього звіту є особи, які ухвалюють рішення в рамках гуманітарного реагування, держави, політики й донори.

Завдання регіонального аналізу

- ▶ Проаналізувати нові регіональні тенденції, пов'язані з регіональною кризою, для людей всіх гендерів та всіх форм різноманітності за чотирма напрямками дослідження.
- ▶ Зміцнити доказову базу для обґрунтування інформаційно-пропагандистської роботи у вищезгаданих напрямках дослідження на регіональному й національному рівнях.

- ▶ Виробити практичні рекомендації, що ляжуть в основу регіональних (а у доречних випадках – також національних) заходів реагування на кризу, з метою врахування гендера та інших факторів, що перетинаються.

Упродовж усіх етапів підготовки цього звіту – від розроблення до остаточного оформлення, з квітня до жовтня 2022 року, контекст безперервно змінювався. З'явилися нові аналітичні дослідження й ресурси, були створені нові координаційні структури та механізми співпраці. Отже, деякі дані, наведені в цьому звіті, можливо, вже неповні або застарілі або швидко застаріють у міру продовження війни, кризи з біженцями та реагування. Таким чином, завдання цього звіту – забезпечити, щоб висновки та рекомендації стали основою й каталізатором для продовження дискусії з ключових питань, порушених в умовах розвитку кризи та реагування на неї.

Географічна сфера охоплення

Ціль регіонального аналізу полягала в узагальненні інформації з України та сусідніх країн – Угорщини, Молдови, Польщі, Румунії та Словаччини. У доречних випадках аналіз охопив також звіти, що мали ширшу, загальноєвропейську направленість.

РЦГГ та Ініціативна група з проведення аналізу

РЦГГ була утворена у березні 2022 року. Її спільно очолюють організація CARE та «ООН-Жінки». До неї входить близько 70 представників майже 40 організацій, задіяних у заходах реагування, зокрема агентств ООН, регіональних суб'єктів і національних та міжнародних НУО.

РЦГГ надає технічну допомогу та стратегічні настанови робочим групам та іншим відповідним структурам, створеним згідно з Регіональним планом реагування на потреби біженців, на регіональному й національному рівнях, зокрема й іншим координаційним структурам із гендерних питань. Вона функціонує як головна координаційна, адвокаційна та інформаційна платформа з питань гендерної рівності в гуманітарній діяльності на регіональному рівні.

У квітні 2022 року члени РЦГГ сформували Ініціативну групу для проведення регіонального аналізу. Упродовж усього процесу інші члени РЦГГ залучалися до визначення аналітичних звітів, які необхідно було включити в огляд, і забезпечення проведення огляду, валідації та поширення результатів аналізу.

Методика і обсяг аналізу

Регіональний аналіз проводився протягом 4,5 місяців із квітня до серпня 2022 року на основі вивчення вторинних джерел даних, опублікованих у період із лютого до серпня 2022 року. Ці ресурси складалися з ОГА по країнах, звітів ООН та оцінок, проведених НУО. Невелика вибірка ресурсів, опублікованих до лютого 2022 року, створює контекст для напрямів дослідження. У розділі щодо результатів і аналізу узагальнено наявні ресурси й висвітлено ключові тенденції, виявлені у вивчених звітах (усі вони перераховані у бібліографії з розбивкою за напрямками дослідження).

Цей звіт є оглядом вторинних даних і аналітичних матеріалів, тому що члени РЦГГ погодилися, що важливо узагальнити наявні аналітичні дослідження, а потім виявити прогалини в них. Оскільки консультації з постраждалими групами населення в цілях аналізу не проводилися, висновки та рекомендації можуть бути вдосконалені шляхом подальшого збирання первинних даних у майбутньому. Крім того, оскільки консультації з постраждалими особами не проводилися, члени РЦГГ погодилися з необхідністю рецензування звіту експертами, які працюють у рамках заходів реагування, та проведення консультацій з ними. Таким чином, невід'ємною частиною розроблення цього звіту став процес валідації.

Процес валідації

Процес валідації звіту проходив у липні-серпні 2022 року. Експертам із конкретних тем і гуманітарної діяльності – як з організацій-членів РЦГГ, так і з інших організацій - було запропоновано вивчити проєкт звіту й надати свої відгуки до нього, щоб забезпечити відображення в аналізі й рекомендаціях поточного контексту та пріоритетів тих, хто бере участь у реагуванні.

Процес валідації був організований таким чином, щоб зменшити деякі з відомих обмежень процесу підготовки звіту (див. нижче). Окремим особам, організаціям і мережам було запропоновано взяти участь у процесі валідації різними каналами з метою створення всеосяжного механізму зворотного зв'язку. Для того, щоб оптимізувати сферу охоплення та забезпечити інклюзивність, проєкт звіту було перекладено з англійської мови угорською, польською, румунською, словацькою та українською мовами. Усний переклад на сеансах зворотного зв'язку забезпечувався цими ж мовами.

- ▶ Усний зворотний зв'язок шляхом проведення організованих очних зустрічей з можливістю усного перекладу.
- ▶ Усний зворотний зв'язок шляхом індивідуальних телефонних розмов із членами Ініціативної групи.
- ▶ Спеціальний сеанс усного зворотного зв'язку з членами РЦГГ під час чергової двотижневої наради.

- ▶ Внесення письмових коментарів безпосередньо в текст звіту будь-якою з мов, якими його було перекладено.
- ▶ Письмові відповіді на сукупність навідних запитань, зокрема в розділі відкритих відповідей.

Письмовий або усний зворотний зв'язок надали сорок дві особи, зокрема 24 представники органів ООН, 8 представників міжнародних організацій та 10 представників ОГС.

Упродовж процесу валідації Ініціативна група шукала додаткові ресурси будь-якою з вищезгаданих мов. Декілька ресурсів було подано і розглянуто у ході цього процесу. Усі подані ресурси були створені англійською мовою. Відгуки, отримані в процесі валідації, були відображені в звіті та помічені, щоб відрізнити їх від аналізу розглянутих публікацій (Додаток 1).

У Додатку 2 подано глосарій визначень деяких ключових термінів, використаних у цьому звіті.

Обмеження

- ▶ Всі розглянуті ресурси були складені англійською мовою. У даному звіті визнано, що це обмежує аналіз оцінок, проведених місцевими організаціями, включно з наведеними в них рекомендаціями. У процесі валідації подавалися запити про надання документів, складених іншими мовами, але жодного такого документа отримано не було.
- ▶ Регіональний аналіз ґрунтувався на ресурсах, опублікованих за конкретний період часу, і являє собою «моментальний знімок» тенденцій на основі матеріалів, викладених у цих ресурсах. Сподіваємося, що цей процес залишається ітеративним. У міру розгортання регіональної кризи, можливо, знадобиться провести додатковий регіональний аналіз для відображення розвитку ситуації та поглиблення розуміння цих та інших напрямів дослідження.
- ▶ Спрямованість, методологія та застосовані підходи в вивчених звітах були різними (див. повний перелік ресурсів у [Додатку 1](#)). Отже, цей регіональний аналіз є не ретельним аналізом даних, узагальнених на регіональному рівні, а скоріше аналізом тенденцій, виявлених у наявних ресурсах.
- ▶ Було докладено цілеспрямованих зусиль для встановлення контактів із ключовими особами, організаціями та мережами в масштабах усього регіону та створення інклюзивних умов для зворотного зв'язку. Для цього, зокрема, перший проєкт звіту було перекладено угорською, польською, румунською, словацькою та українською мовою, а у процесі валідації були забезпечені послуги усного перекладу. Незважаючи на ці зусилля, участь місцевих організацій та відгуки від них мали обмежений характер. Малий відсоток тих місцевих суб'єктів, які надали відгуки, можливо, був результатом наявних проблем, висвітлених у цьому звіті, зокрема спрямування уваги місцевими суб'єктами на реагування як таке, а не на ініціативи регіональних координаційних механізмів. Крім того, процес валідації відбувався в серпні – піковому періоді відпусток – що також могло обмежити участь.
- ▶ Як уже зазначалося, впродовж усього процесу підготовки цього звіту контекст постійно змінювався. З'явилися нові аналітичні дослідження й ресурси, були створені нові координаційні структури та механізми співпраці. Отже, деякі дані, наведені в цьому звіті, можливо, вже неповні або застарілі або швидко застаріють у міру продовження війни, кризи з біженцями та реагування. Тим не менш, ключові проблеми та тенденції залишаються актуальними.

Результати і аналіз

Участь і лідерство жіночих та маргіналізованих груп²³

1. Чому зроблено акцент на участі та лідерстві

Погодженими на міжнародному рівні нормами, стандартами та угодами²⁴ встановлено, що гендерна рівність і здійснення прав людини жінок і дівчаток є всезагальним обов'язком – включно з правом усіх людей, постраждалих від війни та переміщення, мати доступ до інформації та можливість впливати на процеси та рішення стосовно миру, безпеки та гуманітарної діяльності. Держави-члени ООН, органи ООН, приватний сектор і ОГС домовилися підтримувати лідерство і участь жінок та їхніх організацій в умовах конфліктів і надзвичайних ситуацій гуманітарного характеру, щоб забезпечити приділення належної уваги виявленню і задоволенню особливих потреб та пріоритетів жінок, дівчаток і осіб, які зазнають інтерсекційної дискримінації та відчуження, забезпечити сталість процесів миробудівництва та захистити права жінок, дівчаток і груп ризику або меншин

2. Як жінки та жіночі ОГС беруть участь і грають лідерську роль у гуманітарній діяльності та процесах ухвалення рішень у рамках регіонального реагування?

І жінки, й чоловіки, які належать до різних соціально-економічних, вікових та етнічних груп, повинні мати можливість брати участь у різні способи в плануванні

гуманітарної діяльності та процесах ухвалення рішень. У вивчених звітах приділено найбільшу увагу участі осіб і організацій у наданні першої допомоги на рівні громад та участі (обмежених) громадянського суспільства в роботі систем координації гуманітарної діяльності. У звітах стосовно України підкреслено, що українські громадяни та громадянське суспільство швидко мобілізувалися для надання гуманітарної допомоги та послуг постраждалому населенню країни як на території, контрольованій урядом, так і на території, не контрольованій ним. Особливо помітну роль у реагуванні на рівні громад відіграють жінки-волонтерки та жіночі організації громадянського суспільства. Як зазначено в одному звіті²⁵ найбільш активними у реагуванні є літні жінки, жінки з обмеженою мобільністю, ромські жінки, жінки-голови домогосподарств, жінки-ВПО й навіть жінки, які нещодавно народили дитину, а також літні чоловіки й чоловіки з обмеженою мобільністю. Так само в аналізі щодо країн, що приймають українських біженців, підкреслено критично важливу роль жінок та жіночих організацій у центрах прийому і закладах колективного розміщення, а також у наданні спеціалізованих послуг жінкам і дітям, які стали біженцями та вимушеними переселенцями.

У багатьох звітах зазначено також, що зростання ролі жінок у волонтерській діяльності й наданні першої допомоги не трансформувалося в їхню активну участь і лідерство в офіційних процесах ухвалення рішень із міжнародними та державними суб'єктами. Хоча в огляді вторинних даних конкретних згадок немає, у процесі валідації було повідомлено, що ескалація війни загострила труднощі, з якими ОГС, які представляють маргіналізовані групи, вже стикнулися у доступі до політичних процесів і процесів ухвалення рішень та у впливі на них. Національні НУО запрошуються до участі в роботі системи координації гуманітарної діяльності, але загальний висновок, зроблений під час аналізу та у процесі валідації, полягає в тому, що ООЖ, ОПЖ і організації спільноти ЛГБТІКА+ повідомили, що не можуть отримати доступ до очолюваних ООН міжнародних кластерів і робочих груп із координації гуманітарної діяльності або брати активну участь в їхній роботі. У звітах стосовно Молдови, Польщі, Румунії та України вказано, що гуманітарні донори, зокрема міжнародні НУО, не залучають послідовно і адекватно жіночі групи та інших де-факто суб'єктів гуманітарної діяльності, які б могли грати ключову роль як партнери в заходах реагування, а перешкоди їхній участі в ухваленні рішень не усуваються. (Див. нижче конкретні приклади перешкод участі в очолюваній ООН координаційній діяльності та способів, у які їх усувають деякі кластери та групи.)

У більшості звітів аналіз інших важливих форм участі або проведення в обмеженому обсязі, або взагалі відсутній. Єдиний виняток – звіт за результатами ОГА щодо України, проведеного організацією CARE та структурою «ООН-Жінки», де всебічно проаналізовано різні види участі постраждалих груп населення та їхніх організацій. У цьому звіті зазначено, що переміщені жінки й чоловіки надають більший пріоритет задоволенню своїх невідкладних та основних потреб, ніж участі в ухваленні рішень громадою або інших державних рішень. Багато переміщених осіб згадали також про труднощі з отриманням достовірної інформації або допомоги чи послуг. Це особливо стосувалося певних груп, зокрема жінок, літніх людей та ромів.

У вищезгаданому звіті підкреслено також, що війна по-різному впливає на участь, залежно від виду або рівня такої участі. Наприклад, переміщення і призов на військову службу означають, що жінки тепер є фактичними головами багатьох домогосподарств, а масове залучення населення до волонтерської діяльності з лютого 2022 року дозволило посилити гнучкість ґендерних ролей. Це, зокрема, збільшення участі жінок у процесах ухвалення домашніх, неформальних і громадських рішень та в управлінні ресурсами, а також залучення чоловіків до надання психологічної підтримки маргіналізованим групам. Проте, не враховуючи помітних винятків, зокрема присутності відомих жінок в українських державних і міжнародних делегаціях, жінки, ОПЖ і ООЖ в Україні повідомляють, що вони мають менші, ніж чоловіки, можливості для участі в керованих урядом формальних процесах ухвалення рішень, особливо щодо планів відновлення, і для впливу на ці процеси.

Хоча порядок денний з питання про жінок та мир і безпеку був важливим напрямом роботи й адвокації жіночого руху до ескалації війни, більшість звітів зосереджено на гуманітарному реагуванні, й у них не розглядається зв'язок між участю і лідерством у гуманітарній діяльності та миром, безпекою і відбудовою. В одному звіті зазначено²⁶ що думки жінок не враховуються в плануванні та ухваленні рішень щодо гуманітарного реагування або щодо мирного процесу взагалі.

3. Які виявлено головні перешкоди змістовній участі та лідерству жінок у діяльності з реагування?

Найбільш поширеною перешкодою на шляху участі жінок, зазначеною в розглянутих аналітичних матеріалах, є обсяг і якість фінансування ОПЖ і ООЖ. У звітах указано, що недостатнє, обмежене і короточасне фінансування та пов'язані з ним бюрократичні процеси підривають самостійність ООЖ і заважають їхній діяльності. У розглянутих матеріалах наголошується також, що наголос на фінансуванні гуманітарного реагування та брак коштів для покриття базових і поточних витрат ООЖ перешкоджають їхній здатності продовжити виконання своїх довоєнних мандатів і справлятися з наявним робочим навантаженням, задовольняючи при цьому додаткові потреби постраждалих або переміщених осіб.

У звітах зазначено, що місцеві групи хочуть, щоб гуманітарні організації зосередилися на зміцненні спроможності місцевих організацій для керівництва реалізацією заходів реагування на потреби біженців, а не на фінансуванні міжнародних НУО. Вони наголосили також, що без фінансування на підтримання їхньої основної діяльності проекти з надання допомоги біженцям ризикують викликати почуття образи у місцевого населення і громад, які продовжують потребувати підтримки з боку цих організацій. ОПЖ і ООЖ повідомляють, що їм доводиться відповідати на майже безперервні запити донорів (ООН і міжнародні НУО), які часто здійснюють на них необґрунтований тиск, вимагаючи, щоб вони

почали діяльність негайно і без будь-якої можливості гнучкого коригування діяльності згідно зі зміною гуманітарних потреб. У Польщі, наприклад, ОГС повідомляють про підвищення попиту і неадекватну підтримку, що, ймовірно, призвело до відсутності прозорості й довіри до гуманітарного реагування.

У розглянутих аналітичних матеріалах описано, як гуманітарна архітектура створює координаційні структури, які працюють паралельно з роботою місцевих організацій, котрі недостатньо враховуються або не отримують завчасну підтримку для того, щоб здійснювати заходи реагування. Це означає ігнорування критично важливих, але менш помітних пріоритетів і потреб маргіналізованих і недостатньо представлених груп. У деяких звітах висвітлено конкретні перешкоди участі ОПЖ і ООЖ у гуманітарних координаційних структурах, як-от необізнаність або незнання гуманітарної архітектури, обмеженість спроможності та часу для залучення до роботи, гадана неефективність, недоступність (мовна) і владна ієрархія в цих структурах. Зокрема, в одному звіті щодо Молдови²⁷ підкреслена необхідність проведення оперативних консультацій з ОПЖ і ООЖ, під час яких слід заслухати їхні пропозиції щодо альтернатив чинному режиму координації гуманітарної діяльності, а також рекомендовано запросити місцеві групи для спільного керівництва координацією й надати їм кошти для виконання цієї роботи.

Докладніша інформація щодо координаційних структур і механізмів, наявних на момент підготовки цього звіту, наведена у Додатку 3.

Що стосується окремих жінок, у звітах показано, як посилення через війну гендерної та інтерсекційної нерівності, яка існувала і до війни, збільшує перешкоди на шляху їхньої участі. Наприклад, розширення домашніх і сімейних обов'язків жінок та їхня нова волонтерська діяльність звужують їхні можливості для участі в ухваленні державних рішень, наприклад, у консультаційних процесах на рівні місцевої влади, й для виконання лідерської ролі. Жінки-голови домогосподарств і жінки, які не мають документів, стикаються з додатковими перешкодами зайнятості. В одному звіті²⁸ вивчався вплив переміщення на ухвалення рішень у громадах. Як зазначено в ньому, хронічна невизначеність, тимчасовий статус, дефіцит інформації та відчуття відчуженості стоять на заваді участі переміщених осіб, проте цей аналіз проводився без дезагрегування даних за ґендером. Навіть ті, хто раніше брав участь в ухваленні рішень у громадах, не завжди були готові долучатися до таких процесів через обмеженість у них часу для задоволення нагальних потреб. У цьому ж джерелі підкреслено, що централізація і мілітаризація влади та ухвалення рішень в Україні скоротили участь жінок в ухваленні державних рішень.

У розглянутих звітах наголошується на тому, що недостатній доступ до точної інформації та послуг є прямою перешкодою участі.²⁹ Для певних груп населення, як-от ромські жінки, жінки-голови домогосподарств, переміщені жінки та літні люди, специфічною перешкодою є їхній відносно більш обмежений доступ до технологій. Ще одним виявленим викликом є думки про непрозорість ухвалення

рішень стосовно гуманітарної допомоги та про неможливість впливати на цей процес. Респонденти в Україні повідомили, що не знають, як ухвалюються рішення стосовно гуманітарної допомоги – місцевими адміністраціями чи гуманітарними організаціями. Вони бачать брак прозорості в тому, як розподіляються ресурси, особливо гуманітарна допомога, якою мірою враховуються потреби різних груп і як ці групи можуть впливати на такі рішення. Інші респонденти вірять, що рішення стосовно гуманітарної допомоги ухвалюються професійно, тому вони не відчують необхідності впливати на ці рішення чи розуміти їх.

Ще однією критичною прогалиною є розвиток спроможності ОПЖ і ООЖ. Наприклад, у Польщі деякі організації, що займаються гуманітарним реагуванням, не мають досвіду роботи або підготовки з питань ГЗН і загалом захисту, зокрема з питань захисту від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги (і сексуальних домагань) (ЗСЕН(Д)), для власного персоналу та волонтерів. З іншого боку, організації, що займаються питаннями ГЗН і захисту, можуть не мати досвіду гуманітарної діяльності. В інших звітах висвітлено потребу в спеціалізованій підтримці потенціалу місцевих організацій з захисту прав жінок і організацій ЛГБТІКА+, зокрема зареєстрованих і незареєстрованих груп, з урахуванням контексту. В аналізі щодо Молдови відзначалося, що Цільова група з ґендерних питань (у рамках національного комплексу заходів реагування на потреби біженців) за підтримки РЦГГ зміцнює спроможність представників даного сектора і осіб, які першими реагують на звернення, стосовно ґендерних аспектів гуманітарної діяльності.

Розглянуті звіти відрізняються в плані того, чи застосовується інтерсекційний підхід для того, щоб з'ясувати, хто бере участь і чому. Аналітичні матеріали щодо місцевих ОГС зосереджені на ОПЖ і ООЖ, а організаціям ЛГБТІКА+ приділено обмежену увагу. Хоча в деяких звітах визнано потреби й пріоритети організацій, які представляють групи ризику або маргіналізовані групи (зокрема ЛГБТІКА+, національні меншини, ромів, літніх жінок, жінок з інвалідністю), аналіз конкретних проблем, з якими вони стикаються, та їхніх пріоритетів проведено в обмеженому обсязі.

4. Які виявлено фактори, що сприяють участі та лідерству в заходах реагування?

Аналітичних матеріалів щодо можливостей збільшення участі різних груп і організацій менше, ніж матеріалів з аналізом перешкод цій участі. У тих звітах, де в центрі уваги - ОПЖ і ООЖ, незмінно підкреслюються наявні в них сильні сторони, спеціальні знання, їхні тісні зв'язки з громадами та важливість їхнього внеску в гуманітарне реагування, у захист жінок та прав ЛГБТІКА+. У звітах показано також, як мобілізація ООЖ, ОПЖ і волонтерських груп посилює їхню помітність і вплив на рівні громад. В одному звіті зазначено, що механізми, запроваджені для

сприяння включенню ВПО в місцеві процеси ухвалення рішень і для розбудови неформальних відносин із місцевою владою, створили нові можливості для участі жінок, ОПЖ і ООЖ. У всіх без винятку аналітичних матеріалах було виявлено небагато можливостей або сприятливих факторів, які мають зовнішній характер по відношенню до ОПЖ, наприклад, дій чи заходів, здійснених ООН або державними відомствами для посилення інклюзивності та репрезентативності координаційних та інших директивних структур. Наприклад, деякі очолювані ООН координаційні структури активно охоплюють ОПЖ та ООЖ і залучають їх до спільного розроблення кластерів, підгруп і робочих груп та до спільного керівництва ними; «ООН-Жінки» та «Платформа гендерної рівності» співголовують у Цільовій групі з гендерних питань у Молдові, до складу якої входять 50 представників уряду, ООН, міжнародних НУО і місцевих жіночих організацій, які колективно працюють над задоволенням потреб біженців; *Centrum Praw Kobiet* («Центр прав жінок») та УВКБ ООН співголовують у Робочій групі з питань ГЗН у Польщі. Проте, в інших сферах, ніж гендерно орієнтовані структури, участь і спільне керівництво ОПЖ і ООЖ в очолюваній ООН координації гуманітарній діяльності обмежені.

Сцена з пункту пропуску Рені-Кагул, між Республікою Молдова та Україною, 3 березня 2022 року. На фото: Стела, волонтер мерії Кагулу. Фото: ООН Жінки Молдова.

5. Які надано рекомендації щодо посилення участі та лідерства жінок в ухваленні рішень щодо гуманітарних заходів та реалізації цих заходів?

Найбільш типові рекомендації стосуються таких аспектів: необхідність забезпечити, щоб державні органи й гуманітарні організації сприяли змістовній участі та активному включенню ООЖ і ОПЖ у планування і ухвалення рішень щодо гуманітарної діяльності з метою реалізації ґендерно чутливих заходів реагування, які відображають їхні знання, пріоритети та потреби; підтримання жіночого руху в Україні та регіоні з метою закріпити досягнуті здобутки в царині ґендерної рівності та прав жінок і забезпечити, щоб нинішні потреби в гуманітарному реагуванні не перешкоджали виконанню цими організаціями своїх головних завдань і наданню послуг клієнтам, з якими вони працювали до кризи; забезпечення довгострокового, гнучкого фінансування з тим, щоб ООЖ і ОПЖ могли адаптуватися до потреб, що змінюються.

Автори рекомендацій закликають міжнародні гуманітарні організації виконати свої зобов'язання з локалізації,³⁰ зокрема щодо рівноправного партнерства, використання інтерсекційного підходу, фінансування і зміцнення потенціалу ОПЖ, ООЖ і організацій ЛГБТІКА+. Це забезпечить, щоб усі представники постраждалих категорій населення могли мати доступ до інформації, послуг і механізмів забезпечення зворотного зв'язку та підзвітності.

Ці рекомендації відображають рекомендації, надані в попередніх аналітичних матеріалах, щодо необхідності підтримання участі жінок у заходах із миру, безпеки та гуманітарної діяльності в даному та інших регіонах. Необхідно розширити масштаби проведення аналізу з метою оцінити, чому вищезгадані проблеми залишаються й які заходи мають бути здійснені урядами держав та всіма суб'єктами гуманітарної діяльності (багатосторонніми організаціями й донорами, двосторонніми організаціями, міжнародними НУО, фондами) в масштабах регіону для забезпечення того, щоб ОПЖ і ООЖ могли брати змістовну участь у заходах гуманітарного реагування та відновлення в Україні й країнах, що приймають біженців, та брати участь у спільному керівництві цими заходами.

6. Які основні прогалини виявлено в наявному аналізі й рекомендаціях?

У розглянутих звітах висвітлено критично важливий та унікальний внесок ОПЖ і ООЖ у реалізацію ґендерно орієнтованих заходів гуманітарного реагування. Проте, з іншого боку, у них недостатньо підкреслено обов'язок уряду та інших суб'єктів гуманітарної діяльності дотримуватися права жіночих та інших груп на участь. Аналіз участі жінок більшою частиною стосується їхньої ролі як суб'єктів гуманітарної діяльності та надавачів послуг, з обмеженою увагою до участі в офіційних державних процесах або плануванні відбудови та відновлення.

У цілому перешкоди обговорюються в широкому сенсі, а саме жінки чи ОПЖ розглядаються як однорідна група, замість того, щоб застосовувати інтерсекційний підхід із метою зрозуміти перешкоди для конкретних груп жінок і надати рекомендації щодо сприяння їхній участі. Наприклад, у звітах зазначено труднощі, з якими стикаються ОПЖ, намагаючись брати змістовну участь у роботі структур із координації гуманітарної діяльності в якості рівних партнерів і співголів, але відсутні рекомендації щодо конкретних способів, якими суб'єкти гуманітарної діяльності можуть посилити актуальність і доступність таких структур. Аналітичних матеріалів щодо зусиль, що докладаються для усунення перешкод участі ОПЖ, ООЖ і організацій ЛГБТІКА+, небагато. З цим пов'язана потреба в даних і аналізі різних структур, відповідальних за ухвалення рішень, зокрема очолюваних ООН координаційних кластерів і секторів, та конкретних перешкод і можливостей для участі різних груп у цих структурах; очолюваних урядами організацій, які займаються плануванням гуманітарної діяльності, відновлення та миробудівництва і ухвалюють рішення з цих питань; мереж і координаційних структур громадянського суспільства. Необхідно не тільки проаналізувати становище ООЖ, а й краще зрозуміти, як переміщення, збільшений тягар догляду та поширені психологічні травми впливають на здатність українських жінок та інших маргіналізованих груп брати участь в ухваленні рішень на всіх рівнях.

Необхідно також здійснити додатковий аналіз із метою вивчити стан участі жінок у контексті Національних планів дій з виконання резолюції 1325 Ради Безпеки ООН щодо жінок, миру та безпеки.³¹ Україна та сусідні з нею країни ухвалили Національні плани дій, але цей напрямок роботи вкрай недостатньо фінансується, а в Україні аналіз обмежується лише впливом представництва жінок в інституціях миру і безпеки до ескалації війни на їхню нинішню здатність впливати на ухвалення державних рішень і мирні переговори.

У деяких звітах згадується необхідність ширшої співпраці між ОПЖ і ООЖ в Україні та у країнах, що приймають біженців, але лише в небагатьох звітах визначено конкретні можливості для налагодження таких зв'язків і надано цілеспрямовані рекомендації щодо способу їх підтримання. Наприклад, в аналізі стосовно Польщі рекомендується, щоб українські ОПЖ і організації, які займаються боротьбою з торгівлею людьми, взаємодіяли з аналогічними польськими організаціями, тому що торгівля людьми певною мірою координується через кордон, проте у звітах немає системного обговорення або опису конкретних відправних точок та сфер для подальшого налагодження зв'язків і координації.

Висновки

В Україні та сусідніх із нею країнах жіночі організації та волонтери виконують життєво важливу роботу, задовольняючи потреби ВПО і біженців. Жінки мобілізувалися з метою забезпечити, щоб маргіналізовані особи та громади мали доступ до найважливіших послуг і гуманітарної допомоги, причому жінки часто виконують ці обов'язки на додаток до догляду за своїми сім'ями, виконання своєї основної роботи та продовження надання послуг і здійснення заходів, які їхні організації надавали та здійснювали до лютого 2022 року. Хоча масштаби лідерства жінок та їхньої участі в ухваленні рішень на рівні сім'ї та громади в Україні зросли, війна централізувала і мілітаризувала владу та ухвалення рішень, чим ускладнила жінкам та їхнім організаціям здійснення впливу на формальні процеси ухвалення політичних і адміністративних рішень.

Уже понад два десятиріччя жіночий рух і жіночі організації у країнах усього регіону надають спеціалізовані послуги (наприклад, щодо СРЗП та ГЗН), розбудовують спроможність низових жіночих організацій та відстоюють права жінок, дівчаток та маргіналізованих груп, зокрема право жінок на участь у миробудівництві, підтриманні безпеки та ухваленні рішень на всіх рівнях. В аналітичних дослідженнях, проведених після лютого 2022 року, визнається істотний внесок жіночих організацій у гуманітарне реагування в регіоні. Крім того, автори цих досліджень закликають міжнародну спільноту і уряди країн виконати їхні обов'язки з локалізації та забезпечення права жінок на участь.

Гендерно зумовлене насильство

З початку ескалації війни в Україні та подальшої регіональної кризи з біженцями ГЗН є серйозною проблемою. У цьому напрямі дослідження вивчаються рівень уваги, приділеної конкретним формам ГЗН, різні групи осіб, які зазнають найбільшого ризику, і те, чи задовольняються їхні потреби й як саме.

Слід зазначити, що на момент початку підготовки цього звіту, коли у квітні 2022 року було визначено цей напрям дослідження, Регіональної робочої підгрупи з ГЗН ще не існувало. Ця робоча підгрупа була створена і вперше зустрілася у травні 2022 року.

Визначення основних термінів, зокрема ГЗН, наведені у Додатку 2.

1. Яким був контекст для ГЗН до кризи?

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, у докризовий період кожна третя жінка в європейському регіоні зазнавала тієї чи іншої форми насильства з боку інтимного партнера і (або) сексуального насильства з боку інших осіб. Ця цифра є близькою до глобальних оцінок.³² Дані про ГЗН у Європейському Союзі – та й у всьому світі – продовжують істотно занижуватися, а ГЗН несумірно сильно впливає на жінок.³³

- **Сексуальне і домашнє насильство.** ГЗН було поширеним явищем в Україні ще до ескалації війни, причому масштаби цього явища зростали. У ході опитування, проведеного в 2019 році Організацією з безпеки і

співробітництва в Європі, 75 відсотків українських жінок заявили, що з 15-річного віку зазнали тієї чи іншої форми насильства, а кожна третя з них постраждала від фізичного чи сексуального насильства.³⁴ Було також зафіксовано збільшення масштабів домашнього насильства з початком пандемії COVID-19.³⁵

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або «Стамбульська конвенція» - це знаковий міжнародний договір стосовно насильства щодо жінок, зокрема домашнього насильства, в якому окреслено ключові запобіжні й захисні заходи.³⁶ Україна³⁷ і Молдова³⁸ ратифікували Конвенцію відповідно у липні та травні 2022 року, проте в Угорщині та Словаччині її ратифікацію заблоковано. Крім того, у липні 2020 року в Польщі почалися заходи зі скасування ратифікації Конвенції цією країною.³⁹ Політика і законодавство стосовно ГЗН та рівні доступу до заходів щодо ГЗН у регіоні варіюються, при цьому багато цих послуг постраждалим надають жіночі організації.

- **Торгівля людьми.** Ще однією істотною проблемою, зазначеною багатьма особами в Європі, особливо у Молдові, Румунії та Україні, була торгівля людьми.⁴⁰ Україна є країною походження, транзиту і призначення для торгівлі людьми з початку 1990-х років, а ескалація війни загострила цю проблему.⁴¹ Більшість осіб, які стали жертвами торгівлі людьми в Європейському Союзі, - жінки та дівчатка, яких використовують переважно для сексуальної експлуатації. Приблизно одна п'ята частина осіб, які стали жертвами торгівлі в Європейському Союзі, - діти.^{42, 43}

2. Про які форми ГЗН найбільше повідомляється?

У квітні 2022 року УВКБ ООН визнала кризу з українськими біженцями кризою в сфері захисту. За два місяці, у червні 2022 року, на засіданні Ради Безпеки ООН Прем'єр-міністр Паттен, Спеціальна представниця Організації Об'єднаних Націй з питань про сексуальне насильство в умовах конфлікту, назвала цю гуманітарну кризу кризою в сфері торгівлі людьми.⁴⁴ Повідомлення з України свідчили про зростання поширеності та ризику ГЗН, особливо сексуального насильства у зв'язку з конфліктом (СНЗК).⁴⁵ Рада з прав людини створила Незалежну міжнародну слідчу комісію по Україні.⁴⁶ Станом на червень 2022 року Моніторингова місія з прав людини Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини отримала повідомлення про 124 імовірні акти СНЗК на всій території України.⁴⁷ ГЗН залишається серйозною проблемою, що викликає занепокоєння, також у сусідніх з Україною країнах та в усій Європі.

У документах стосовно нинішньої регіональної кризи найчастіше згадуються три основні форми ГЗН: СНЗК, домашнє насильство і торгівля людьми. Хоча СНЗК визначено як сексуальне насильство, яке прямо або непрямо пов'язане з конфліктом, усі дискусії щодо СНЗК у контексті ескалації війни в Україні зосереджуються на сексуальному насильстві, вчиненому офіційними військовослужбовцями збройних сил. Торгівлі людьми також приділяється значна увага. Крім того, висловлюється сильне занепокоєння щодо сексуальної експлуатації та сексуальної наруги (СЕН), причому особливо відзначаються ризики в пунктах перетину кордону та в різних формах наявного житла для біженців.

Залишаються інформаційні прогалини стосовно того, чим було спричинене значніше збільшення масштабів ГЗН: загальним зростанням поширеності насильства, ослабленням безпеки й захищеності або підвищенням ризиків унаслідок недоліків у програмах гуманітарного реагування (наприклад, через нестачу безпечних укриттів та ініціатив із грошової допомоги)⁴⁸ які не охоплюють групи ризику і (або) не зменшують їхню вразливість.

Наталія, 34 роки, та її син Діма, 8 років, перетинають кордон у Медиці, на українсько-польському кордоні, 2 березня 2022 року. Фото: MYOP / Adrienne Surprenant.

3. Якою мірою в наявних аналітичних матеріалах досліджуються фактори ризику ГЗН? Як вони враховуються в процесі розроблення і реалізації програм?

Проведений аналіз виявив істотні недоліки в управлінні інформацією та обміні нею, які ускладнюють розуміння тенденцій і видів насильства, якого зазнають постраждалі. Хоча у розглянутих звітах визначено фактори ризику ГЗН та основні групи ризику, моніторинг програмних заходів реагування та звітування щодо них здійснюються ще не в повному обсязі.

У транзитних прикордонних пунктах, принаймні в перші три місяці ескалації війни, напевно чи були наявні безпечні, приватні приміщення, де постраждалі могли б попросити про допомогу. З того часу з'явилися «Блакитні точки»⁴⁹ розташовані у 36 пунктах вздовж прикордонних транзитних маршрутів та у міських районах для біженців. Було відзначено також, що проводяться аудити безпеки, проте під час аналізу даних і підготовки даного звіту звітів про них отримати не вдалося. Деякі транзитні прикордонні пункти, можливо, досі не здатні забезпечувати належну підтримку для задоволення базових потреб у захисті, що робить їх місцем з підвищеною небезпекою ГЗН, зокрема торгівлі людьми. З наявних ресурсів не ясно, який аналіз ризиків проводився з метою з'ясувати, як присутність збройних сил впливає на постраждалих, які отримали психологічні травми через конфлікт.

В Україні в укриттях не забезпечується повною мірою постійне зменшення ризику ГЗН. Зокрема, в укриттях часто відсутні мінімальні стандарти зменшення такого ризику, як-от окремі та добре освітлені туалети для жінок і чоловіків, що підвищує ризик сексуального насильства та інших форм ГЗН.

Поза межами України укриття забезпечують здебільшого неформальні й волонтерські мережі, а обсяг заходів із зменшення ризиків ГЗН обмежений. Особи та організації, які працюють над питаннями ГЗН, попереджали про цю постійну проблему й надавали рекомендації з початку кризи, проте досі не зрозуміло, якою мірою ці рекомендації виконано.

Проведений аналіз і відгуки, отримані в процесі валідації, порушили певні питання стосовно ЗСЕН(Д). Це, зокрема, характер такого оперативного реагування, покладання на гуманітарну допомогу, велика кількість волонтерів, що підтримують ці заходи реагування – з відповідними процедурами набору та перевірки, нестабільний доступ біженців (а також персоналу й волонтерів) до інформації про права і гарантії біженців, ефективні механізми зворотного зв'язку і забезпечення відповідальності. У Молдові, наприклад, вивчення ресурсів на основі первинного дослідження показало, що більше половини опитаних жінок зазначили, що вони не мають ніякої інформації про те, де і як вони можуть отримати допомогу в випадку сексуальної експлуатації та наруги й сексуальних домагань (СЕН(Д)) або інших форм ГЗН, а також відповідну інформацію.

4. Які основні прогалини виявлено в наявних рекомендаціях?

В аналізі й рекомендаціях відображено тягар, який несуть на собі місцеві НУО, надаючи послуги з реагування на ГЗН. Цей тягар у деяких ситуаціях посилюється через вороже політичне середовище. У рекомендаціях підкреслено роль, яку міжнародні організації та агентства могли б грати у підтриманні НУО і забезпеченні сталості послуг. В аналізі виявлено ключові групи ризику, а рекомендації зосереджені на розширенні доступу до послуг та інформації, паралельно з відстоюванням необхідності сталого забезпечення людськими та фінансовими ресурсами. Хоча на світовому рівні опубліковані настанови щодо способів підвищення якості цих послуг і гарантування підходу, орієнтованого на постраждалих, зокрема й українською мовою, не ясно, якою мірою ці настанови виконувалися.

- ▶ **Якість допомоги у службах реагування на ГЗН.** У процесі валідації було визначено можливі рекомендації та способи ефективнішого включення ЛГБТІКА+ у стратегії зменшення і попередження ризику ГЗН, а також підтримання різноманітних ініціатив, зокрема аудитів безпеки,⁵¹ які оцінюють заходи зменшення ризиків і сприяють їхній реалізації. В отриманих відгуках підкреслено також, що через відсутність детальної інформації про досвід і потреби маргіналізованих груп у наявних рекомендаціях не зазначено, як можна забезпечити надання послуг щодо ГЗН і якісну допомогу всім постраждалим.
- ▶ **Зміни в політиці для довгострокової сталості служб і систем.** Рекомендації, наведені в розглянутих документах, зосереджуються на інформаційно-роз'яснювальній роботі, зокрема на потенційній синергії між міжнародними агентствами, місцевими НУО, урядами країн і донорами, проте потрібні зміни для створення політичних і стратегічних середовищ, які в довгостроковій перспективі забезпечать підтримання орієнтованих на постраждалих послуг щодо ГЗН.
- ▶ **Фактори ризику ГЗН у приватному і общинному житті.** Біженці можуть звертатися з приводу розміщення та отримання послуг до центрів розміщення біженців або мешкати у приватному житті – орендуючи його або проживаючи у родичів чи друзів або в осіб, які погодилися їх прийняти. В аналізі та відгуках, отриманих у процесі його розгляду, підкреслено, що брак заходів із перевірки в деяких ситуаціях та дисбаланс сил, що існує між господарями та біженцями, можуть створювати додаткові ризики щодо захисту. Хоча наведено рекомендації щодо протидії ризикам і усунення проблем безпеки осіб, які мешкають в альтернативному приватному житті,⁵² необхідно зробити додаткові кроки для реалізації цих настанов у всіх координаційних структурах.

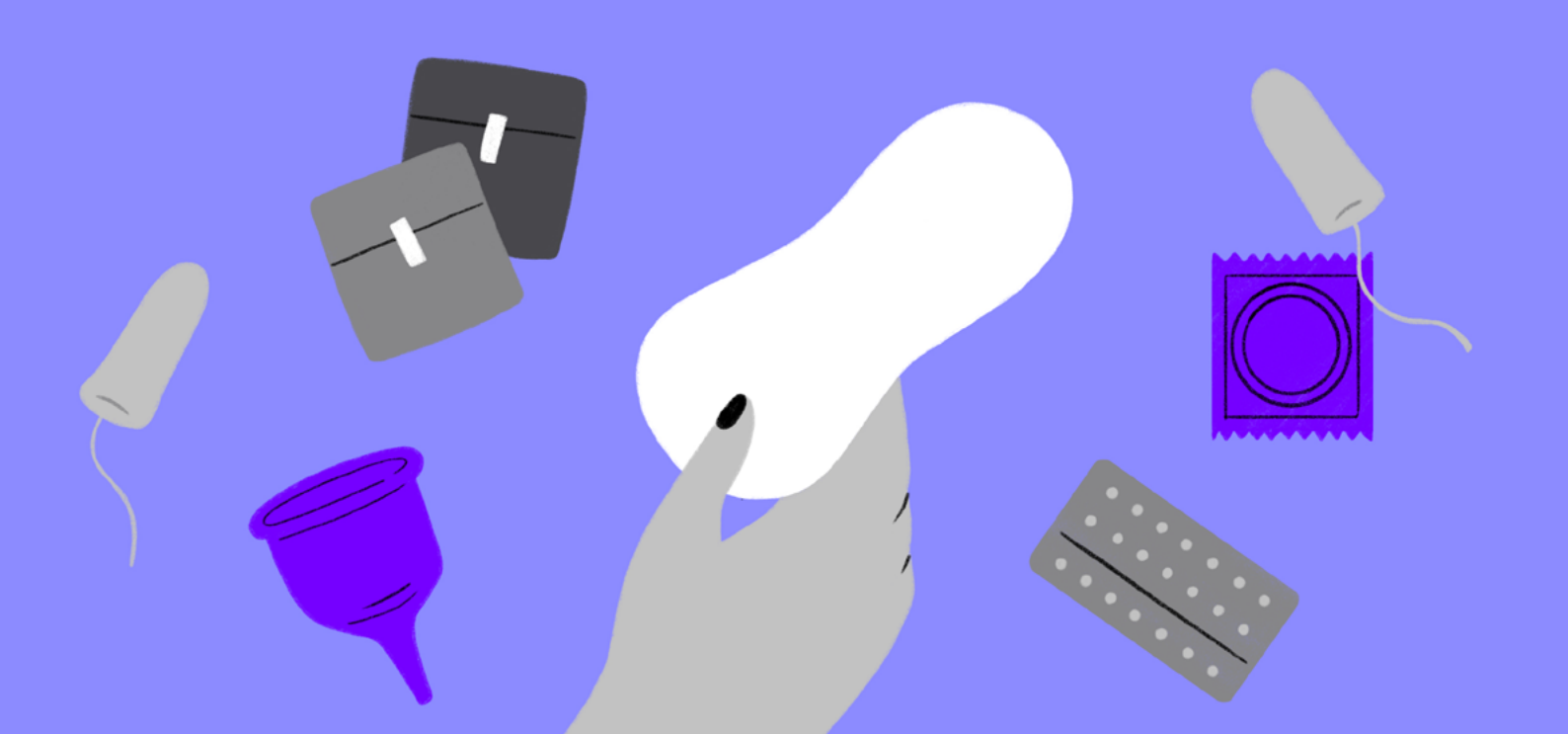
- ▶ **Вплив соціально-економічних факторів на запобігання ГЗН.** Вплив соціально-економічних перешкод на ризик ГЗН був поданий як важлива проблема в процесі валідації, але в наявних аналітичних матеріалах і рекомендаціях він здебільшого не висвітлений. ООЖ повідомили, що жінки-ВПО віддають пріоритет грошовій допомозі, зайнятості та житлу, через що зростає ризик стати жертвою сексуальної експлуатації та сексу заради виживання.⁵³ Урахування цього аспекту в заходах із гуманітарного реагування і розвитку заохотило б скоординований, усеосяжний підхід до соціально-економічних перешкод.
- ▶ **Координація ЗСЕН(Д) і відповідного реагування.** У проведеному аналізі рекомендовано, щоб усі суб'єкти, задіяні у заходах реагування на надзвичайні ситуації, ввели в дію протоколи й стандарти ЗСЕН(Д) та забезпечили їх дотримання у власній діяльності та у діяльності своїх партнерів. У відгуках, наданих у процесі валідації, зазначалося також, що групи ЗСЕН(Д) функціонують і забезпечують постійне навчання волонтерів первинної ланки та розгорнутого персоналу. Ці ініціативи можуть допомогти усунути прогалини, виявлені в наявному аналізі.

Висновок

У розглянутій літературі висловлюється занепокоєння щодо ризиків СНЗК і торгівлі жінками та дівчатками, але інформація про домашнє насильство та інші форми насильства обмежена, і проведеного досі аналізу не достатньо для того, щоб описати та зрозуміти форми ГЗН, що перетинаються.

Аналіз продемонстрував необхідність підтримки надання широкого спектра послуг постраждалим від ГЗН підготовленим персоналом жіночої статі, а також необхідність поширення інформації про ці послуги серед біженців та у громад, які їх приймають. Слід приділити пильнішу увагу розумінню та усуненню очевидних перешкод безпечному доступові до послуг із реагування на ГЗН, з якими стикаються маргіналізовані жінки, зокрема ромські жінки, трансгендерні жінки та жінки, які живуть з інвалідністю, в різних умовах на території всього регіону.

Нові факти свідчать про ступінь ризиків СЕН і про важливість повномасштабної реалізації заходів ЗСЕН(Д) та заходів із зменшення цих ризиків.

Сексуальне і репродуктивне здоров'я та відповідні права

В Україні та прикордонних країнах, які приймають біженців, зберігається широкий спектр тривожних прогалин і проблем у сфері СРЗП. У цьому напрямі дослідження передбачається вивчення проблем СРЗП, які виявлено в наявних ресурсах, розгляд конкретних груп осіб, які, як встановлено, стикаються з особливими перешкодами в доступі до послуг з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я, та узагальнення рекомендацій, наданих стосовно СРЗП до цього часу.

1. Якими до кризи були умови для СРЗП та оперативне середовище для організацій, які працюють у цій сфері?

Політико-правові умови для СРЗП та оперативне середовище для організацій, які працюють у сфері СРЗП, у контексті відповідних країн розглядалися у низці матеріалів, виданих як до ескалації війни у лютому 2022 року, так і після цього.

Хоча національна політико-правова база стосовно деяких аспектів СРЗП має спільні риси в усіх відповідних країнах, є й деякі важливі відмінності, особливо стосовно абортів, контрацепції та допоміжної репродукції. Наприклад, у той час як у Молдові та Україні більшість форм охорони СРЗ є законними, а регуляторні бар'єри та обмеження незначні, в Угорщині, Польщі, Румунії та Словаччині діє низка обмежень. У Польщі аборт є незаконним майже в усіх ситуаціях, а

екстрену контрацепцію та інші форми оральної контрацепції можна проводити тільки за приписом лікаря. Навіть коли аборт є законним, наприклад, у випадках вагітності внаслідок сексуального насильства, для переривання вагітності правила вимагають наявності довідки з прокуратури. Дані свідчать про те, що в Польщі майже не проводяться легальні аборти, й щороку тисячі людей купують таблетки для абортів в Інтернеті або їдуть із Польщі до сусідніх країн, щоб зробити аборт. В Угорщині вимоги щодо припису лікаря також поширюються на екстрену контрацепцію, і, хоча аборт є законним, упереджені вимоги щодо консультування та обов'язкового періоду очікування часто затримують доступ до термінової допомоги або перешкоджають йому. В Угорщині та Словаччині не дозволяється медикаментозний аборт.

Було також здійснено аналіз нормативних документів щодо відшкодування біженцям витрат на медичні послуги й висловлено занепокоєння з приводу цінової доступності певних форм охорони СРЗ, які в деяких країнах не охоплені системами державного медичного страхування. Хоча нове законодавство ЄС вимагає, щоб усі держави-члени ЄС забезпечували біженцям з України невідкладну медичну допомогу й необхідне лікування захворювань на однакових умовах із громадянами та постійними мешканцями цих країн, у деяких країнах це законодавство зменшило вплив у сфері СРЗП, тому що національні нормативні документи цих країн не визнають певні форми охорони СРЗ необхідною або базовою медичною допомогою або не включають ці форми до систем державного медичного страхування. Крім того, в деяких із цих країн це законодавство не поширюється на біженців з України, які не мають українських паспортів або українського громадянства. У Молдові, на відміну від цього, біженцям зараз гарантується повний пакет безоплатних послуг із СРЗ.

Установлено, що на доступність послуг з охорони СРЗ вплинули також довготривалі проблеми й прогалини у забезпеченні ресурсами, структурному контексті та системі охорони здоров'я, а в Угорщині, Польщі, Румунії та Словаччині були здійснені регресивні спроби скасувати охорону СРЗП, ґендерну рівність і права ЛГБТІКА+. У деяких із цих країн введено обмеження на діяльність громадянського суспільства, що вплинуло на здатність місцевих організацій з охорони СРЗП вільно проваджувати свою діяльність.

2. Чи змогли люди в Україні або біженці в сусідніх країнах отримувати якісні послуги з охорони СРЗ?

Як зазначено в наявних джерелах, доступ до певних форм охорони СРЗ ускладнився для багатьох людей, постраждалих внаслідок ескалації війни в Україні та регіональної кризи. У матеріалах щодо ситуації в Україні основними проблемами, що викликають занепокоєння, названо військові напади на цивільну інфраструктуру, зокрема на медичні установи та заклади охорони здоров'я, а також

серйозні перебої в функціонуванні системи охорони здоров'я. Для багатьох вагітних жінок проблемою стало зникнення можливості отримати якісну акушерську допомогу, зокрема в невідкладних випадках і у разі народження дитини, через що підвищується ризик материнської захворюваності та смертності. Декілька факторів, таких як закриття аптек, пошкодження закладів і значні порушення в ланцюжках постачань, перешкоджають належному розповсюдженню критично важливих ліків для охорони СРЗ. ВПО, мешканцям сільської місцевості та районів, де триває активний конфлікт, складно отримати базові послуги з охорони СРЗ. В Україні вже було зафіксовано один із найвищих показників поширеності ВІЛ-інфекції в Європі, тому є побоювання, що поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та інших інфекцій, що передаються статевим шляхом, може посилитися через відсутність доступу до кондомів, припинення лікування та погіршення діагностичного потенціалу, а також через збільшення масштабів ГЗН.

Для біженців у деяких сусідніх з Україною державах виявлено низку факторів, які перешкоджають доступові до певних форм охорони СРЗ. Багаторічні юридичні та політичні обмеження у деяких країнах і прогалини у доступі до послуг перетинаються з необхідністю екстреної допомоги, що створює перешкоди невідкладному доступу до послуг з охорони СРЗ, яких потребують люди, що залишають Україну. У різних країнах ці перешкоди мають свої особливості. Проте, було виявлено такі приклади: суворі закони про аборти та екстрену контрацепцію, висока вартість деяких форм охорони СРЗ, мовні бар'єри та інші труднощі з орієнтуванням у складних вимогах іноземних систем охорони здоров'я, відсутність у системі охорони здоров'я стабільних протоколів для певних форм охорони СРЗ, довготривалі затримки в доступі до спеціалізованої акушерсько-гінекологічної допомоги, відсутність співпраці між державною системою охорони здоров'я та підтримувальними структурами громадянського суспільства, слабка система захисту певних груп. До того ж біженці, які звертаються на предмет лікування ВІЛ-інфекції/СНІДу та отримання відповідних препаратів, у деяких країнах стикаються з відсутністю безоплатної допомоги, а також з іншими перешкодами, що може, у свою чергу, підвищувати небезпеку передачі інфекції.

3. Чи виникла занепокоєність з конкретних питань щодо СРЗП певних груп, а якщо виникла, то з яких саме питань?

В аналізі у загальних рисах визначено проблеми СРЗП, з якими стикаються певні групи людей, зокрема жінки й дівчатка та особи з числа ЛГБТІКА+.

Жінки та дівчатка складають більшість серед мільйонів ВПО в Україні та мільйонів біженців, які залишили Україну. В деяких сусідніх з Україною державах вони, здається, стикаються зі значними перешкодами доступові до деяких форм охорони СРЗ, як-от переривання вагітності, контрацепція та якісна охорона материнського здоров'я. Окремі групи жінок і дівчаток, як повідомляється, зазнають інтерсекційної

дискримінації в царині СРЗП через їхню расову приналежність або етнічне походження, інвалідність, фінансовий стан, національність, сексуальну орієнтацію, гендерну ідентичність, гендерне самовираження або статеві характеристики.

Має також місце стурбованість щодо доступу до гормонального лікування та інших ліків для трансгендерних людей та інтерсексуалів через перебої у ланцюжках постачань до України та поза її межами, сплески попиту через масштабну міграцію, обтяжливі процедури реєстрації та регулювання в деяких країнах і обмеження доступу до медичного спостереження.

Серйозним викликом є також забезпечення доступу осіб, які живуть із ВІЛ/СНІДом, до якісних послуг з охорони здоров'я.

Ще одне складне завдання - забезпечення потужного, ефективного реагування на нагальні потреби постраждалих від ГЗН у сфері СРЗП. Це пояснюється затримками в забезпеченні належного розповсюдження необхідних ліків і наборів, обмежувальною нормативною базою щодо абортів та екстреної контрацепції в деяких країнах, давніми інфраструктурними прогалинами та ненаданням у деяких контекстах належної фінансової підтримки спеціалізованих ОГС та експертам.

Відмінності у нормативно-правовій базі з СРЗП між Україною та сусідніми країнами прийому й транзиту створили безпрецедентні виклики для окремих груп біженців. Як зазначено вище, багато жінок і дівчаток стикнулися з різкими суперечностями у нормативно-правовій базі стосовно абортів і екстреної контрацепції між Україною та кількома сусідніми з нею країнами. Крім цього, є ознаки того, що різниця у віці повноліття, встановленому в країнах, може спричиняти проблеми для повнолітніх біженців віком 16 років і старше, які хочуть отримати медичну допомогу, тому що в деяких країнах передбачено вимоги щодо батьківської згоди на деякі форми охорони СРЗ. Різні норми стосовно сурогатного материнства і визнання громадянства й батьківського статусу щодо дітей, народжених сурогатним шляхом, спричиняють істотні труднощі для біженців, які виступають у ролі сурогатних батьків, і для дітей, народжених у результаті сурогатного материнства поза межами України.

4. Чи інтегруються СРЗП належним чином у заходи гуманітарного реагування й реагування на потреби біженців?

Аналіз свідчить, що приділення пріоритетної уваги питанням СРЗП в усьому комплексі заходів гуманітарного реагування й реагування на потреби біженців є складним завданням, хоча в кожній країні ситуація різна. Наприклад, у деяких із сусідніх країн ефективному реагуванню в сфері СРЗП заважають обмежувальні національні закони та правила щодо СРЗП і багаторічні прогалини в системі охорони здоров'я, складні умови роботи громадянського суспільства, традиційна відсутність представництв органів ООН до лютого 2022 року і брак у ЄС сильних

компетентних фахівців із питань охорони здоров'я та гендерної дискримінації у сфері внутрішніх справ. Помітні відмінності у рівні донорської підтримки програм гуманітарного реагування і реагування на потреби біженців у Молдові та Україні порівняно з Угорщиною, Польщею, Румунією та Словаччиною також спричиняють проблеми для приділення пріоритетної уваги питанням СРЗП в останніх. У Молдові та Україні забезпечення того, щоб допомога доходила до захисників прав жінок, місцевих ОПЖ і організацій, що працюють у сфері СРЗП, залишається проблематичним завданням, хоча й виділяються значні ресурси..

У багатьох країнах національні ОГС очолили роботу з реагування на потреби біженців з України в охороні СРЗП і надання їм допомоги в отриманні доступу до медичного обслуговування, але ці організації функціонують у вкрай складних обставинах, на межі своїх можливостей, в умовах дефіциту фінансових і оперативних ресурсів. У деяких країнах цим організаціям довелося переорієнтуватися з довгострокової життєво важливої роботи в сфері прав людини, адвокації та політики на реагування на гуманітарні потреби біженців. Вони стикаються з наклепницькими кампаніями, домаганнями, переслідуванням та іншими загрозами. Вихід донорів із Центральної та Східної Європи, що тривав багато років, підірвав інституційну та оперативну спроможність і ресурсне забезпечення цих організацій. Фінансова підтримка, яку їм надають, зосереджена на короткострокових грантах, у той час як сталого довгострокового інституційного фінансування на стабільну програмну діяльність і стратегічну роботу в сфері СРЗП немає.

Міжнародні організації взяли на себе зобов'язання щодо СРЗП шляхом включення СРЗП у Регіональний план реагування на потреби біженців (РПБ) і створення Санітарно-просвітницького хаба для біженців (СПХБ, див. Додаток 3). Крім того, проводилася і триває робота з інтеграції СРЗП у плани роботи наявних координаційних органів із гендерних питань і ГЗН. Проте, забезпечення пріоритетної уваги до СРЗП в усіх міжнародних гуманітарних координаційних структурах досі залишається проблемою.

5. Які надаються рекомендації, чи здійснюються за ними якісь заходи?

Рекомендації, покликані активізувати дії з задоволення потреб в охороні СРЗП осіб, постраждалих від ескалації війни в Україні та регіональної кризи, надано урядам країн, Європейському Союзу, Організації Об'єднаних Націй, урядам-донорам, установам-донорам і надавачам гуманітарних послуг. Рекомендації охоплюють різні аспекти – від пропозицій щодо задоволення конкретних потреб у сфері СРЗП до широко сформульованих рекомендацій високого рівня щодо необхідності приділення питанням СРЗП пріоритетної уваги в масштабах усього комплексу заходів реагування на потреби біженців і гуманітарного реагування.

Альбіна сидить зі своєю донькою Арміною в одній із двох кімнат будинку, наданого їм в якості притулку ромською родиною Букур. Зліва – місцевий радник і громадський посередник Анжела Радіта. Фото: ООН-Жінки / Maxime Fossat.

Деякі рекомендації закликають цих суб'єктів забезпечити наявність і доступність послуг з охорони СРЗ для населення України та біженців у сусідніх країнах прийому і транзиту. Зокрема, ключові рекомендації включають повномасштабне впровадження Мінімального комплексу початкових заходів з охорони СРЗ у кризових ситуаціях⁵⁴ і задоволення потреб в охороні СРЗП громад ЛГБТІКА+. У рекомендаціях також неодноразово наголошується на необхідності усунути завади, що перешкоджають доступові до послуг з охорони СРЗП, зокрема багаторічні юридичні й політичні обмеження в низці країн прийому і транзиту біженців.

Для того, щоб покращити СРЗП усіх людей, у рекомендаціях також підкреслено потребу в планах гуманітарного реагування і реагування на потреби біженців, які забезпечать, щоб національні ОГС мали фінансові ресурси для задоволення поточних потреб в охороні СРЗП основних груп населення, постраждалих від конфлікту, водночас надаючи пріоритет сталим зусиллям, спрямованим на

усунення давно існуючих системних і структурних перешкод у національних системах охорони здоров'я з метою кращого обслуговування біженців і постійних мешканців.

Іншою ключовою рекомендацією, наведеною в багатьох публікаціях, є зосередження гнучкої, сталої підтримки національних ОГС, які працюють над питаннями покращення стану СРЗП в рамках комплексу заходів реагування. Це вимагає випереджального та ефективного включення цих організацій у процес формування і опрацювання комплексу заходів реагування на кризу й координації реалізації цих заходів. Критично важливим фактором визначено також забезпечення політичної підтримки цих організацій.

Шкільний спортзал, Hala Sportowa, Przy Szkole Podstawowej, служить тимчасовим житлом для біженців у польському прикордонному селі Гребенне. Знято в понеділок, 11 квітня 2022 р. Фото: CARE / Laura Noel.

6. Які основні прогалини виявлено в аналізі й рекомендаціях?

Хоча у наявних ресурсах висвітлюється вплив ескалації війни й супутньої кризи з біженцями на СРЗП, у них здебільшого наводиться стислий огляд проблем у сфері СРЗП і надається низка рекомендацій. Необхідно забезпечити детальніше всебічне документування і аналіз досвіду щодо СРЗП та перешкод, з якими люди стикаються у спробах отримати послуги з охорони СРЗ у всіх відповідних країнах. Детальніше документування і аналіз досвіду людей наразі здійснюються в низці країн.

Необхідно також забезпечити участь місцевих ОГС у спільній підготовці та проведенні аналізу, з тим, щоб він ґрунтувався на їхніх глибоких знаннях і досвіді, набутому за багато років роботи. Крім того, необхідно, щоб державні установи, як-от міністерства охорони здоров'я і національні організації охорони здоров'я, надавали прозорі дані щодо СРЗП.

Хоча у вищезгаданому аналізі приділено певну увагу проблемам у сфері СРЗП, з якими стикаються окремі групи населення, цей аспект слід розширити, щоб повніше висвітлити та врахувати, як саме різні форми інтерсекційної дискримінації можуть обмежувати доступ певних груп до послуг з охорони СРЗ.

Висновок

В аналізі підкреслено, що серйозні проблеми й труднощі стосовно СРЗП повинні усуватися в процесі реалізації комплексу заходів гуманітарного реагування та реагування на потреби біженців і що узгоджені дії та увага є життєво важливими для задоволення потреб в охороні СРЗП людей, постраждалих від ескалації війни в Україні. Хоча є відмінності, обумовлені контекстом, аналіз виявив три основні тенденції в масштабах регіону. По-перше, зусилля донорів повинні ставити в центр уваги забезпечення стабільної, гнучкої, довгострокової інституційної фінансової підтримки національних ОПЖ і організацій, які працюють у сфері СРЗП. По-друге, юридичні й політичні перешкоди у сфері СРЗП, які вже давно існують, істотно обмежують роботу з забезпечення ефективного реагування на потреби в охороні СРЗ біженців у деяких країнах. По-третє, ескалація війни спричинила обмеження в ланцюжках постачань та інфраструктурі, які продовжують перешкоджати наданню послуг з охорони СРЗП в Україні.

Інтерсекційний підхід до врахування ґендера і різноманітності

У цьому розділі вивчається підхід, за яким формуються гуманітарні програми, й демонструється, як зміщення від ґендерного аспекту і вразливості в бік інтерсекційності та інклюзії можуть відкривати нові можливості для розширення сфери охоплення програм на найбільш маргіналізовані групи населення. Мета полягає у такому:

- ▶ Визначити, які ідентичності, що переплітаються між собою, відображено в аналізі ситуації в Україні й що цей аналіз говорить про їхній досвід
- ▶ З'ясувати, які дані деталізуються й чи використовуються вони для виконання інтерсекційного аналізу в комплексі регіональних заходів реагування в Україні
- ▶ Установити, чи ефективно використовуються наявні дані та аналіз для обґрунтування гуманітарного реагування в регіоні
- ▶ Висвітлити важливість і наслідки врахування інтерсекційного ґендера (див. визначення у [Додатку 2](#))

1. Чому інтерсекційність ґендера та різноманітності є критично важливою в екстреному реагуванні?

Гуманітарна діяльність спирається на оперативно-етичний мандат, мета якого – забезпечити, щоб допомога ґрунтувалася виключно на потребі, без негативної дискримінації за ознакою раси, національності, ґендера, віросповідання, політичних переконань, класу⁵⁵ чи інших категорій ідентичності. Цей принцип неупередженості підкреслює важливість виявлення найбільш нужденних груп населення та усунення численних форм їхньої дискримінації, які перетинаються. Задоволення потреб усіх постраждалих вимагає, таким чином, глибокого розуміння пріоритетів, уразливості, ризиків і спроможності осіб усіх ґендерів і форм різноманітності.

Як показують дослідження, проведені для підготовки цього звіту, хоча і приділяється увага становищу жінок, дітей, осіб з інвалідністю, особам із числа ЛГБТІКА+ і особам із груп меншин, таким як ромська спільнота, ця увага часто розпорошена по багатьох звітах і рекомендаціях, а робота з узагальнення даних не проводиться. У цьому зв'язку дослідження показало, що збирання, аналіз і використання актуальних демографічних даних у цілому здійснюються на неналежному рівні й непослідовно. Як результат, маргіналізація і відчуженість певних груп поширюється на доступ до безпечної, ефективної гуманітарної допомоги й захисту.

Огляд наявних ресурсів продемонстрував також, що згадок про інтерсекційність або інтерсекційний аналіз небагато. Крім того, як здається, відсутнє єдине розуміння того, які ідентичності переплітаються між собою і як саме, створюючи ситуації найсильнішого відчуження і дискримінації в умовах ескалації війни в Україні та регіональної кризи.

2. Як фактори різноманітності виявляються і відображаються в аналізі?

У більшості звітів проводиться вивчення ґендера, яке ґрунтується на певних категоріях жінок та чоловіків та умов для них.⁵⁶ Через це увага зосереджується на унікальних потребах, ризиків щодо захисту і спроможності жінок у цілому або, у деяких випадках, на конкретних групах жінок, як-от літні жінки, вагітні та жінки, які годують груддю, у постраждалих від конфлікту громадах, і на жінках, переміщених в Україні та за її межами, а також на досвіді чоловіків в плані призову, праці й отримання доходів. Така класифікація ризикує створити однорідні групи жінок і чоловіків, ігноруючи важливі перетини з іншими ідентичностями. Виникає також ризик того, що потребам і ризикам буде надано пріоритет над спроможністю та дієздатністю. Результатом часто стає відсутність глибокого розуміння постраждалих осіб та громад і, як наслідок, брак цілеспрямованих програмних підходів. Наприклад, акцент на літніх людях може спричинити ігнорування різного

досвіду літніх жінок і літніх чоловіків; акцент на особах з інвалідністю у цілому може не дати можливість вивчити конкретний досвід і потреби жінок, дівчаток, хлопчиків і чоловіків із фізичними, сенсорними, психосоціальними або інтелектуальними порушеннями; акцент на жінках і чоловіках може зробити невидимими в аналізі та програмній діяльності людей, які не є ані жінками, ані чоловіками.

Огляд ресурсів продемонстрував також, що у більшості звітів згадуються «уразливі» або «найбільш уразливі» особи та групи «підвищеного ризику», проте критерії для такої класифікації не визначаються і не наводяться. У звітах щодо України та сусідніх країн категорії, які найчастіше згадувалися як «найбільш уразливі», включали жінок і дітей; літніх людей; осіб з інвалідністю; людей, які живуть із ВІЛ та іншими хронічними захворюваннями, що вимагають постійного медичного догляду, допомоги та лікування; ромів та інші групи етнічних меншин; ЛГБТІКА+ та осіб без документів про цивільний статус. Разом з тим, у цих звітах не приділено уваги нюансам і не забезпечено узгоджене врахування ідентичностей, які частково збігаються, або умов та факторів, через які окремі групи стають уразливішими за інші, а також способу, в який ця вразливість проявляється у кожній групі в різних контекстах.

Збирання репрезентативних даних має головне значення для розуміння різного впливу на багатоманітні групи та їхніх потреб. У перші кілька тижнів кризи відсутність даних із розбивкою за статтю, віком та інвалідністю – узагалі й зокрема у пунктах перетину кордону, транзитних притулках, центрах колективного розміщення та державних і приватних закладах тимчасового проживання – означала, що забезпечити цілеспрямоване, обґрунтоване та всеохопне гуманітарне реагування було неможливо. Наприклад, хоча були наявні цифри щодо кількості жінок, які перетнули кордони, інші дані, як-от вік, пункт походження і пункт призначення, соціально-економічне становище та сімейне положення вдома та у пункті переміщення, були недоступні. Ця відсутність даних означає, що неможливо було зрозуміти, як інші ідентичності, можливо, переплелися з гендером, створивши специфічні потреби, пріоритети та ризики, а також здатність різних груп жінок орієнтуватися в умовах надзвичайної ситуації та гуманітарного реагування. Коли було створено механізми координації та реєстрації, відповідні органи та гуманітарні організації зібрали більш деталізовані дані, проте не ясно, в якому ступені ці дані аналізувалися чи використовувалися для обґрунтування заходів реагування. Крім того, оскільки аналіз був зосереджений на окремо взятих країнах, не зрозуміло, яким методом дані збиралися, аналізувалися та поширювалися з метою покращення транскордонного гуманітарного реагування і механізмів захисту, а сфера охоплення цього методу, ймовірно, обмежена.

3. Як в аналізі відображено досвід різноманітних груп?

У цілому в розглянутих аналітичних матеріалах у якості джерела відчуження та дискримінації прийнято одну окрему ідентичність. Крім того, має місце відсутність ясності щодо того, як слід систематично збирати поглиблену демографічну інформацію і аналізувати дані стосовно інтерсекційних ідентичностей із метою спрямовування програмної діяльності в конкретному секторі в рамках гуманітарного реагування. У випадках, де розглядалася не одна ідентичність, а декілька, це найчастіше були вік і стать (за бінарним підходом),⁵⁷ а інші ідентичності включалися до аналізу без узгодженості. Нижче узагальнено ключові висновки, зроблені за результатами аналізу первинних ідентичностей, розглянутих у наявних аналітичних матеріалах:

- ▶ **Жінки.** У більшості розглянутих аналітичних досліджень визначено групи жінок, яких різні контексти конфлікту, евакуації, тимчасового укриття і житла, втечі від конфлікту та переміщення в Україні й за її межами роблять уразливішими за інших. Це, зокрема вагітні жінки та жінки, які годують груддю; самотні молоді жінки; літні жінки; жінки-голови домогосподарств, особливо ті, що доглядають за малими дітьми та літніми й хворими родичами чи друзями; жінки з груп меншин, наприклад, ромські жінки та жінки без громадянства.
- ▶ **Діти та підлітки.** Вже в перший тиждень березня агентства, які опікуються дітьми, назвали дану кризу «кризою захисту дітей». У більшості вивчених аналітичних матеріалів згадуються переміщені діти, діти без супроводу та розлучені з сім'єю, діти, які живуть або жили у спеціалізованих установах, та діти з інвалідністю, або проводиться певний аналіз цих категорій дітей. Проте, в аналізі практично не розрізняються потреби та досвід дівчаток і хлопчиків різних вікових груп, включно з підлітками.
- ▶ **Літні люди.** У деяких звітах згадуються літні люди без розрізнення між жінками й чоловіками, а коли таке розрізнення було присутнє, аналіз різних потреб, проблем і спроможності літніх жінок та чоловіків проводився в дуже обмеженому обсязі. Винятком був звіт, присвячений досвіду літніх людей в умовах кризи. У звітах, де вивчалися потреби літніх людей, розглядалося питання про стан їхнього здоров'я, зокрема безперервність лікування і медичного догляду, харчування, фінансовий стан (переважно пенсії), психічне здоров'я, психосоціальна підтримка і безпека. У деяких звітах вивчалися також становище, потреби та спроможність літніх людей як осіб, які доглядають за малими дітьми або хворими чи непрацездатними родичами.
- ▶ **Особисті з інвалідністю.** Хоча у багатьох звітах – якщо не в більшості – згадувалися становище і потреби осіб з інвалідністю, лише у декількох із них наведені дані та інформація з розбивкою за статтю, віком або

видом порушення – фізичним, сенсорним, психологічним чи розумовим. Крім випадків, де звіт стосувався безпосередньо осіб з інвалідністю, у більшості звітів згадувалося їхнє «небезпечне положення», але майже без будь-якої конкретики. Серед проблем осіб з інвалідністю, які найглибше досліджувалися у розглянутих звітах, були труднощі з евакуацією, тимчасовим притулком та альтернативним житлом і транспортом. У декількох звітах згадувалися такі проблеми, як дефіцит електроенергії, що впливає на роботу ліфтів та респіраторів і на охолодження ліків.

Велика родина з десяти членів ромської громади, які були змушені залишити свої домівки в селі Арбузинка, Миколаївська область, Україна, шукаючи безпеки, захисту та допомоги в Республіці Молдова. На фото: Альбіна, яка сидить праворуч, її мама Анжела та її діти ласують пластівцями уперше після того, як вони втекли з Миколаєва. Фото: ООН-Жінки / Maxime Fossat.

- **Роми та інші групи етнічних меншин.** У більшості звітів роми були визначені як особливо маргіналізована група в Україні, чия маргіналізація загострюється в умовах переміщення в Україні та поза її межами, включно з перетином кордонів, отриманням інформації про гуманітарну допомогу й захист, доступом до такої допомоги й захисту, зокрема транзитного, тимчасового або більш постійного житла. Багато звітів зв'язують виключення ромів із відсутністю в них документів про цивільний статус. Лише у деяких звітах проведено порівняння становища і досвіду ромських жінок та дівчаток із становищем і досвідом ромських чоловіків та хлопчиків. Аналізу особливостей конкретних ризиків і досвіду ромів та інших етнічних груп залежно від ґендера та інших факторів різноманітності не проведено. У декількох звітах згадувалися інші групи етнічних меншин в Україні, але у жодному з розглянутих звітів не був проведений аналіз у цьому відношенні.
- **Особи з числа ЛГБТІКА+.** Як правило, у згадках про осіб із числа ЛГБТІКА+ нечасто розрізняються досвід і потреби людей з іншою сексуальною орієнтацією, ґендерною ідентичністю чи ґендерним самовираженням або статевими характеристиками (СОГІССХ). У той же час помітність, солідарність і робота організацій ЛГБТІКА+ в Україні та інших європейських країнах у даному комплексі заходів реагування варта уваги. Багато з них привернули увагу до положення трансґендерних осіб та деяких інтерсексуалів у пунктах перетину кордону та притулках для евакуйованих. Крім того, як зазначалося вище в розділах щодо ГЗН і СРЗП, привернуто увагу до труднощів, яких особи з числа ЛГБТІКА+ зазнають у спробах отримати належні послуги з охорони здоров'я, зокрема СРЗ.⁵⁸

4. Які надаються рекомендації, чи здійснюються за ними якісь заходи?

Приблизно у половині розглянутих звітів рекомендовано забезпечити дезагрегування (глибше) даних, причому у більшості з цих звітів конкретно згадуються дані з розбивкою за статтю, ґендером, віком та інвалідністю. Деякі рекомендації з дезагрегування даних мали загальний характер, без зазначення факторів дезагрегування, а інші були більш ґрунтовно пророблені, наприклад, рекомендація прикордонним органам розбивати дані за «статтю, віком, інвалідністю, громадянством і пунктом призначення (якщо він відомий)». Так само приблизно у половині звітів подано рекомендації про проведення ґендерного аналізу з метою обґрунтування програмної діяльності, стратегії, політики чи адвокації, і в більшості цих звітів певною мірою вивчався взаємозв'язок між ґендером та іншими формами різноманітності (наприклад, віком та інвалідністю). Проте, навіть якщо висвітлено певний рівень перетину, у відповідних звітах відсутні деталі щодо унікальних ідентичностей, створених таким перетином (чи перетинами) та відповідним досвідом виключення й дискримінації. При цьому

в деяких звітах усе ж визнано їхню спрямованість на єдині ідентичності, а також відповідну сферу охоплення і обмеження, і рекомендовано проведення ширшого інтерсекційного аналізу в майбутньому.

5. Які основні прогалини виявлено в аналізі й рекомендаціях?

Хоча визнано, що організації дедалі більше зосереджують увагу на інтерсекційному аналізі та заохочують його використання, відсутність узгодженості щодо методології проведення інтерсекційного аналізу в гуманітарних оцінках призводить до масштабнішого виникнення обмежень у розумінні складності потреб і досвіду в регіональному комплексі заходів реагування. Це стосується, зокрема, віку, класу, спроможності, освіти, СОГІССХ, громадянства, етнічного походження, міграційного статусу та релігії.

Відсутність інтерсекційного аналізу й нерозуміння впливу ключових інтерсекційних ідентичностей, який ускладнює ситуацію, обмежує здатність гуманітарних організацій та урядів розуміти різноманітні потреби осіб, які біжать від війни в Україні.

Висновок

Збирання і аналіз дезагрегованих даних та розшарування і аналіз інтерсекційних характеристик допомагають виявляти найбільш уразливі групи та групи найвищого ризику, а також розробляти адресні заходи, потрібні для більш усеохопного формування і реалізації програм. На момент підготовки цього регіонального аналізу було проведено різноманітні аналітичні дослідження з використанням первинних і вторинних даних та складено звіти з ґендерних аспектів та інших факторів. Хоча кожне з цих досліджень містить цінний аналіз і важливі рекомендації, їх величезний обсяг і розпорошеність значно зменшують імовірність їх оперативного використання шляхом урахування в заходах реагування. Для того, щоб гуманітарні організації використовували інтерсекційний підхід, вони повинні початку визнати системні недоліки «універсальної» гуманітарної архітектури й повнішою мірою застосовували підходи, основані на широкій участі громад, постраждалих від кризи, зокрема жінок та традиційно маргіналізованих груп в Україні та сусідніх країнах.

Висновок

За підсумками цього регіонального аналізу виявлено три ключові пов'язані між собою тенденції, що призвело до викладених далі висновків і рекомендацій:

- ▶ Прагнення до зміни поточних підходів до координації з метою забезпечити взаємну співпрацю та розвивати колективні сильні сторони всіх суб'єктів, які реагують на ескалацію війни та регіональну кризу щодо біженців
- ▶ Необхідність постійного приділення пріоритетної уваги послугам щодо ГЗН і ОСРЗ, програмній діяльності та інформаційно-роз'яснювальній роботі в цій сфері, а також відображення конкретних ґендерних та інтерсекційних потреб усіх постраждалих громад у найближчій та більш довгостроковій перспективі
- ▶ Важливість скоординованого розшарування і аналізу інтерсекційних ідентичностей у рамках заходів реагування для обґрунтування гуманітарних програм, рішень донорів та політичних рішень

У цьому регіональному аналізі продемонстровано, що ОГА, оцінки і аналітичні дослідження, проведені з лютого 2022 року, дуже сприяли розумінню ґендерної та інтерсекційної динаміки ескалації війни в Україні й подальшої регіональної кризи. Цей масив інформації й даних допоміг виявити потреби, пріоритети та спроможність осіб усіх ґендерів і різноманітних ідентичностей та підвищити обізнаність щодо цих потреб, пріоритетів і спроможності. Організації, які працюють із конкретними групами ризику й маргіналізованими групами, здійснили цінний аналіз впливу кризи на ці групи, а також рішуче закликали до дій для застосування більш інклюзивних підходів у гуманітарному реагуванні. Крім того, організації, діяльність яких зосереджена на висвітленні конкретних тематичних питань, таких як ГЗН і СРЗП, допомогли ще більше посилити поінформованість і розуміння.

Ці аналітичні дослідження, особливо ті, що основані на первинних даних, проводилися у складних умовах, а їхня загальна мета полягала у забезпеченні врахування думок осіб, які зазнають найбільшого ризику впливу ескалації війни та регіональної кризи.

У цьому регіональному аналізі висвітлено також низку недоліків у нашому підході до розуміння пережитого людьми й до визначення способів, у які заходи реагування дозволяють вирішувати проблематичні питання. Істотним недоліком є відсутність узгоджених, деталізованих даних і аналізу конкретного життєвого досвіду осіб усіх ґендерів із використанням по-справжньому інтерсекційного підходу. Акцент на досвіді жінок і чоловіків, де аналіз зосереджується на єдиній ідентичності, зменшує складність окремих ризиків, пріоритетів, можливостей та механізмів подолання труднощів в умовах кризи. Наявні дані в умовах кризи утворюють дуже важливу основу для ухвалення рішень стосовно програмної діяльності, адвокації, політики й фінансування в рамках реагування. Там, де дані й аналітичні дослідження обмежені, розпорошені або готуються паралельно основному потоку ухвалення рішень, це впливає на рівень адресних заходів втручання для заохочення

гендерної рівності щодо ГЗН та СРЗП, а також на докази, що лягають в основу відповідних інформаційно-пропагандистських тез для тих, хто ухвалює рішення щодо політики, фінансування та гуманітарного реагування. Належні дані й аналіз також висвітлюють підсилювальний вплив надзвичайної ситуації на докризовий контекст у таких сферах, як ГЗН, СРЗП і досвід конкретних груп. Вони також підтримують включення відповідних заходів у процеси реагування та відновлення з метою забезпечити реальні, сталі зміни для всіх залучених громад.

В аналізі підкреслено, що змістовне залучення і участь усіх суб'єктів, зачеплених кризою, само по собі є правом. Наголошується також на тому, що змістовне залучення і участь є вкрай необхідними для усунення виявлених прогалин. У процесі аналізу та валідації було визнано, що були докладені й докладаються масштабні зусилля з метою забезпечити, щоб в Україні та країнах приїому біженців були оперативно створені координаційні механізми – тією мірою, якою вони стосуються гендера, – і щоб ці механізми підтримували критично важливу роботу в рамках реагування. При цьому ключовий результат процесів аналізу і валідації вказав на необхідність відійти від традиційної координації в бік більш динамічної співпраці – з задіянням колективної сили всіх місцевих, регіональних та міжнародних суб'єктів. Відгуки, отримані від місцевих суб'єктів, говорять про незмінний незбіг між наявними механізмами та змістовною участю ООЖ, ОПЖ та громадянського суспільства в цих сферах. Знання й досвід місцевих суб'єктів, а також їхні точки зору є невід'ємною частиною процесу обґрунтування аналізу, тлумачення його результатів і розроблення цілеспрямованих та всеохопних заходів реагування, які враховують і усувають усі аспекти інтерсекційності.

Відсутність спеціалізованих майданчиків для спілкування й координаційних структур на рівні країни з питань гендера, інтерсекційності та СРЗП, в яких на рівних засадах беруть участь місцеві та національні/регіональні організації, спричиняє проблеми для активнішого висвітлення цих недоліків із метою реалізації потрібних змін та підтримки осіб, задіяних в оперативному реагуванні на рівні громад. Так само надто розпорошені (окремі) структури чи механізми запобігають комплексному вирішенню цих питань. Останній виклик стосується інтеграції підходів до гуманітарного реагування, відновлення і розвитку, а також мирних процесів. Ескалація війни загострила багато з тих проблем, яких ООЖ, ОПЖ та інші місцеві суб'єкти громадянського суспільства зазнавали в таких сферах, як права людини, гендерна рівність, дискримінація та інклюзія, а також жінки, мир і безпека. Отже, взаємодія з ООЖ, ОПЖ та іншими місцевими групами громадянського суспільства у контексті зв'язку між гуманітарною діяльністю, миробудівництвом і розвитком має критично важливе значення для забезпечення цілісного розуміння підходів до вищезгаданих проблем.

Напрями подальших досліджень

Напрями глибшого аналізу висвітлено в окремих главах. У процесі підготовки цього звіту, включно з валідацією, було виділено напрями майбутніх досліджень, які виходили за рамки виконаного аналізу, але вважалися важливими сферами вивчення в рамках гуманітарного реагування і реагування на проблеми біженців, а саме:

- ▶ Аналіз гендерної динаміки соціально-економічної інтеграції, наприклад, щодо засобів до існування, робочих місць, соціального захисту і тягаря догляду, з метою зрозуміти безпосередній та довгостроковий вплив на осіб усіх гендерів та різноманітності. (Такий аналіз може бути здійснений Регіональною робочою групою з соціально-економічною інтеграцією, в якій зараз співголовують ПРООН і УВКБ ООН)
- ▶ Аналіз гендерних перешкод для молоді, особливо дівчаток і хлопчиків підліткового віку, за чотирма напрямками дослідження, охопленими цим звітом, а також у ширшому масштабі
- ▶ Картування і поглиблений аналіз участі ООЖ, ОПЖ та місцевих ОГС, релігійних і громадських груп у реагуванні
- ▶ Регіональний гендерний аналіз у всьому комплексі заходів галузевого реагування на кризу, як-от вода, санітарія та гігієна (ВСГ, включно з забезпеченням менструальної гігієни), продовольча безпека, укриття, грошова допомога, охорона здоров'я, психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП)
- ▶ Оцінювання стану виконання рекомендацій, наданих у цьому аналізі, на національному й місцевому рівнях, а саме чи виконані вони, як саме і які виявлено недоліки

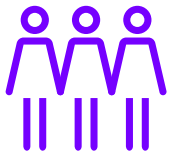

Маріам 20 років, вона з Пакистану. Чотири місяці вона жила в Україні, де почала вивчати медицину. 28.02.2022, Польща. Фото: CARE / Valerio Muscella.

Рекомендації

У всіх рекомендаціях передбачається здійснення сталих зусиль у контексті зв'язку між гуманітарною діяльністю, розвитком і миробудівництвом для забезпечення усунення довгострокових і системних перешкод, які ще залишаються.

Координація, співпраця і колективна сила

- ▶ **ООН та іншим міжнародним гуманітарним організаціям - взаємодіяти за випереджальним принципом і зміцнювати наявні національні (субнаціональні) та регіональні координаційні мережі, платформи та механізми ОГС.**
Практичні заходи включають: а) створення бази даних ОГС, які працюють у сфері прав жінок, СРЗП та ЛГБТІКА+, включно з даними про їх розташування і досвід роботи; б) визначення місцевими ОГС способу, якому вони надають перевагу для налагодження зв'язків і координації роботи одна з одною, та підтримки (фінансової та іншої), яка їм потрібна від міжнародних агентств для посилення їхньої співпраці; в) систематичне включення донорами фінансування та забезпечення психосоціальної підтримки й самопомоги персоналу та волонтерів місцевих ОГС; г) залучення ОГС до процесів планування на випадок надзвичайних ситуацій та забезпечення готовності до них, з тим, щоб були представлені думки маргіналізованих груп, зменшувалися ризики для цих груп і здійснювалося планування щодо цих ризиків.
- ▶ **На національному і регіональному рівнях міжнародним і місцевим гуманітарним організаціям, задіяним у наявних координаційних механізмах, - співпрацювати для вироблення спільного бачення.** Це включатиме оперативні плани роботи та об'єднане фінансування, а також канали зв'язку і взаємну підтримку з метою усунення наявних перешкод на шляху участі. Ця робота надасть можливість досягти, з урахуванням контексту, спільного розуміння щодо того, які компетентні кадри наявні, якому виду двосторонньої підтримки краще надати перевагу і які зміни потрібні для забезпечення більшої інклюзивності наявних механізмів. Така діяльність могла б включати: а) визначення способу, в який місцеві ОГС хотіли б взаємодіяти для забезпечення відображення їхньої поточної роботи та пріоритетів; б) забезпечення прямих зв'язків між цією сферою та іншими координаційними механізмами в регіоні з тим, щоб можна були ділитися спільними знаннями, результатами аналізу та пріоритетами й усебічно ураховувати в гуманітарному реагуванні наявні проблеми.

Участь і лідерство жінок

- ▶ **Координаційним механізмам, очолюваним ООН і урядами, - співпрацювати та вживати узгоджених заходів для забезпечення змістовної участі та лідерства ОПЖ, ООЖ і організацій, які представляють маргіналізовані групи, що працюють у контексті зв'язку між гуманітарною діяльністю, миробудівництвом і розвитком.**⁵⁹ Практичні заходи повинні включати: а) консультації з відповідними місцевими групами та організаціями щодо способів, у які вони хочуть брати участь у координації гуманітарної діяльності та очолювати її, а також стосовно перешкод на шляху участі та лідерства конкретних груп (наприклад, стосовно бажаних каналів зв'язку, обміном знаннями та потенціалом); б) моніторинг і оцінювання заходів, ужитих для усунення цих перешкод; в) надання ОГС підтримки у визначенні їхніх власних потреб і пріоритетів та реалізації скоординованого, добре забезпеченого ресурсами плану зміцнення спроможності.
- ▶ **Усім суб'єктам гуманітарної діяльності – забезпечити, щоб їхня підзвітність перед постраждалим населенням, включно з усіма особами та групами, мала найвищий пріоритет і постійно посилювалася.** Практичні заходи, що здійснюватимуться під керівництвом Робочих груп із підзвітності перед постраждалим населенням, повинні включати: а) надання спеціалізованих настанов щодо доступних каналів та форматів інформування про права, послуги, зворотний зв'язок і скарги згідно з потребами, вразливістю та можливостями конкретних груп; б) усеосяжні, активні консультації з постраждалими групами населення, включно з уразливими групами та групами найвищого ризику, починаючи з етапів оцінювання і впродовж усього програмного циклу; в) фінансування та ініціативи, що дозволяють низовим і громадським групам брати на себе керівну роль у розробленні та реалізації програм реагування й відновлення; г) оперативний моніторинг і оцінювання використання та ефективності участі й механізмів та методів забезпечення підзвітності.

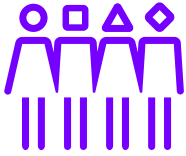
Гендерно зумовлене насильство

- ▶ **Суб'єктам гуманітарної діяльності – виробити розуміння впливу ескалації війни та регіональної кризи на всі форми ГЗН.** Заходи включають: а) приділення більшої уваги розумінню домашнього насильства в усіх його формах (включно з психологічним, емоційним, вербальним, фізичним і фінансовим насильством); б) забезпечення проведення аналізу ризиків для конкретних груп у співпраці з місцевими організаціями, які працюють конкретно з цими групами, з тим, щоб можна було зрозуміти перешкоди доступові до потрібних послуг і допомоги та фактори, що сприяють доступові до них, і забезпечити, щоб усі розроблювані настанови були спрямовані на запобігання цим формам насильства і зменшення їхніх масштабів; в) розроблення цілеспрямованих підходів, які враховують множинні ідентичності людей, з метою забезпечити додержання підходів, орієнтованих на постраждалих, і якісний догляд для всіх.
- ▶ **Гуманітарним організаціям і урядам - проаналізувати ризики та проблеми для безпеки, пов'язані з досвідом альтернативного розміщення/переселення осіб усіх гендерів і груп різноманітності.** Це є критично важливим для забезпечення скоординованого підходу до зменшення ризику ГЗН, запобігання йому і реагування на нього з урахуванням контексту та динамічного характеру цієї кризи.

Сексуальне і репродуктивне здоров'я та відповідні права

- ▶ **Усім суб'єктам, які залучені до реагування (зокрема суб'єктам гуманітарної діяльності, урядам і донорам) – забезпечити, щоб СРЗП надавався пріоритет у масштабах усього комплексу заходів гуманітарного реагування та реагування на потреби біженців, зокрема щоб уживалися ефективні, конкретні заходи для зменшення та усунення обмежень на доступ до комплексних послуг з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я, включно з екстреною та базовою допомогою, і перешкод доступів до них.**
- ▶ **Усім суб'єктам гуманітарної діяльності, урядам і донорам – забезпечити, щоб місцеві експерти та ОГС брали участь у розробленні заходів реагування в сфері СРЗП, а потреби та досвід у сфері ОСРЗ постраждалих груп населення в усіх відповідних країнах документувалися і аналізувалися з метою скеровування оперативного програмування.**

Інтерсекційний підхід до врахування ґендера і різноманітності

- ▶ **Суб'єктам, що працюють над питаннями ґендера та інтерсекційності на регіональному рівні та рівні країн, – співпрацювати над розробленням і адаптацією наявної методики інтерсекційного аналізу, передбаченої для галузевих і багатогалузевих оцінок та планів реагування і системно інтегрованої до них.** Це забезпечить, щоб ґендерний аналіз і аналіз, орієнтований конкретно на групи ризику та маргіналізовані групи, інтегрувався у загальні процеси ухвалення рішень і використовувався для обґрунтування цих рішень.
- ▶ **На національному і регіональному рівнях – створити майданчик для спілкування організацій, які представляють жінок і маргіналізовані групи, а також цільових груп із питань урахування ґендера і різноманітності, ГЗН, СРЗП, участі та лідерства жінок.** Ця робота буде покликана забезпечити: а) обмін знаннями між напрямками роботи, які доповнюють один одного; б) зведення воедино різних аналітичних матеріалів щодо однієї й тієї самої групи населення з метою уникнути розрізнених підходів; в) перевірку висновків і рекомендацій з місцевими суб'єктами, якщо це ще не зроблено; г) наявність зведеного аналізу всіма відповідними мовами; г) включення більш довгострокових пріоритетів громад, що приймають, і мандатів місцевих організацій.

Заклик конкретно до донорів

- ▶ **Донорам – забезпечити сталу, гнучку, довгострокову інституційну фінансову підтримку національних ОГС, зокрема ОПЖ, ООЖ та організацій, які працюють у сфері ГЗН і СРЗП.** Практичні заходи могли б включати: а) впровадження доречних, стандартизованих механізмів фінансування, створених спільно з ОГС жінок, молоді та ЛГБТІКА+; б) збільшення інвестицій в об'єднаний фонд для фінансування жіночих організацій та мереж, зокрема передбачення основного та інституційного фінансування (не прив'язаного до конкретних проєктів); в) впровадження і заохочення використання стандартизованих механізмів точного і прозорого відстежування прямого гуманітарного фінансування жіночих ОГС.
- ▶ **Донорам – надавати стале, довгострокове фінансування і гнучку підтримку національним системам охорони здоров'я для реалізації програм у сфері ОСРЗ, надання послуг та інформаційно-пропагандистської діяльності в цій сфері,** щоб вищезгадані системи могли усувати давно існуючі системні та структурні перешкоди й реагувати на потреби ОСРЗ, що виникають через війну, а також на потреби ОСРЗ громад, що приймають біженців. Потрібну конкретну форму фінансування і підтримки слід визначити у координації з місцевими ОГС.

Усім зацікавленим сторонам рекомендується забезпечити включення заходів із зменшення ризику СЕН усіма суб'єктами, задіяними в реагуванні на кризу. Хоча має місце помітне покращення координації зусиль із ЗСЕН, необхідна додаткова робота для забезпечення підключення місцевих організацій і волонтерських мереж.

Додаток 1

Бібліографія по главах

Нижче перераховано ресурси, розглянуті для аналізу, за кожною главою. Більшість цих аналітичних матеріалів була розроблено в період із 24 лютого до 10 серпня 2022 року, коли закінчився період валідації цього звіту. Декілька ресурсів були підготовлені до 24 лютого й включені у даний аналіз для того, щоб представити наявні проблеми в контексті.

Ресурси, вивчені для розділу «Участь і лідерство жінок та маргіналізованих груп»

- ▶ CARE International. 16 March 2022. [Rapid Gender Analysis: Ukrainian Refugees in Poland](#).
- ▶ CARE. July 2022. [Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Moldova](#).
- ▶ CARE. May 2022. [Ukraine Crisis. Localization in Practice: Realities from women's rights and women-led organizations in Poland](#).
- ▶ CARE, FONPC, FONSS, Plan International and SERA Romania. July 2022. [Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Romania](#).
- ▶ CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#).
- ▶ European Parliament. May 2022. [European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women \(2022/2633\(RSP\)\)](#).
- ▶ FAO. 2 April 2022. [Complementary information note. Gender-related impacts of the Ukraine conflict. Entry points for gender-responsive and inclusive interventions for Ukraine crisis](#).
- ▶ IOM, UN Women and Women Count. 2022. [Ukraine Response 2022: The Republic of Moldova. Updated Displacement Survey: Ukrainian Refugees and Third Country Nationals. Displacement patterns needs and intentions survey, 9-27 March 2022](#).
- ▶ Nonviolent Peace Force. May 2022. [Preliminary Findings—Civilian Protection Needs and Responses in Ukraine](#). OCHA.
- ▶ OHCHR. 2022. Ukraine: Protection and participation of women is essential, say UN human rights experts. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/03/ukraine-protection-and-participation-women-essential-say-un-human-rights>.
- ▶ UN Women. 2022. Brief analysis on the gendered impacts of the crisis in Ukraine: A focus on Moldova. <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/07/brief-analysis-on-the-gendered-impacts-of-the-crisis-in-ukraine-a-focus-on-moldova-0>.
- ▶ UN Women. 2022. [Rapid assessment: Impact of the War in Ukraine on Women's Civil Society Organizations](#).

- ▶ Voice Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Regional assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Ukraine assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Hungary assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Moldova assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Poland assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Romania assessment report.](#)
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Slovakia assessment report.](#)

Ресурси, вивчені для розділу «Гендерно зумовлене насильство»

- ▶ CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine.](#)
- ▶ CARE. July 2022. Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Moldova.
- ▶ CARE, FONPC, FONSS, Plan International and SERA Romania. July 2022. Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Romania.
- ▶ European Parliament. May 2022. [European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women \(2022/2633\(RSP\)\).](#)
- ▶ FAO. 2 April 2022. [Complementary information note. Gender-related impacts of the Ukraine conflict. Entry points for gender-responsive and inclusive interventions for Ukraine crisis.](#)
- ▶ GBV Sub-Cluster Ukraine. 27 April 2022. [GBV in Ukraine-Secondary Data Review.](#)
- ▶ GBV AoR Global Protection Cluster. Ukraine. 1 April 2022. GBV and the Ukraine response.

- ▶ GBV AoR Helpdesk. April 2022. [Literature Review of Family Based Accommodation, Hosting and Alternative Care Guidance and Procedures for Promising Practice of GBV Risk Mitigation in Private and Community Based Accommodation](#). Hanna Smith.
- ▶ IOM, Protection Cluster, UNICEF, UNHCR, UNFPA. 20 May 2022. [Statement of the Global Protection Cluster Task Team on Anti-Trafficking and the Ukraine Protection Cluster on the human trafficking response in Ukraine](#).
- ▶ Nonviolent Peace Force. May 2022. [Preliminary Findings—Civilian Protection Needs and Responses in Ukraine](#). OCHA.
- ▶ Norwegian Refugee Council. 29 April 2022. [Rapid Assessment of a Selection of Transit Centres on the South-Eastern Poland-Ukraine Border](#).
- ▶ UNECE. 2019. [National review of the implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action \(1995\) and the final documents of the Twenty-Third Special Session of the General Assembly of the United Nations \(2000\) in the context of the twenty-fifth anniversary](#).
- ▶ UNFPA. 7 June 2022. [GBV Risk Analysis for cash and voucher assistance \(CVA\) in Ukraine](#).
- ▶ UNHCR. Overview of the Protection Situation. Chernitsvi situation report. PowerPoint. No link available.
- ▶ UNODC. August 2022. [Conflict in Ukraine: Key Evidence on Risks of Human Trafficking and Smuggling of Migrants](#).
- ▶ UNOHCHR. 22 March 2022. [Ukraine: Protection of LGBTI and gender-diverse refugees remains critical—UN expert](#). Accessed 29 August 2022.
- ▶ United Nations Human Rights Treaty Bodies. UN Treaty Body Database. CEDAW/C/UKR/9. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fUKR%2f9&Lang=en.
- ▶ UN Women. 2022. [Rapid assessment: Impact of the War in Ukraine on Women's Civil Society Organizations](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the Sky to Close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine](#).
- ▶ WFP. 12 May 2022. [Ukraine Food Security Report](#).

Ресурси, вивчені для розділу «Сексуальне і репродуктивне здоров'я та відповідні права»

- ▶ Astra Network. 2022. [CEE Bulletin on Sexual and Reproductive Health and Rights No 02 \(206\)](#).
- ▶ CARE International. 16 March 2022. [Rapid Gender Analysis: Ukrainian Refugees in Poland](#).
- ▶ CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#).
- ▶ Center for Reproductive Rights. [Civil Society Call to Action: The sexual and reproductive health and rights of women and girls and marginalized populations affected by the conflict in Ukraine](#).
- ▶ Countdown 2030 Europe. 18 March 2022. [Ukraine Crisis: Sexual and reproductive health and rights and non-negotiable and lifesaving - Fact sheet](#).
- ▶ European Parliament. May 2022. [European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women \(2022/2633\(RSP\)\)](#).
- ▶ European Parliamentary Forum for Sexual and Reproductive Rights and ANSER. 25 March 2022. [Policy Paper: Ensuring Sexual and Reproductive Health and Rights of Ukrainian Refugees](#).
- ▶ European Parliament. 5 May 2022. [Impact of the war against Ukraine on women](#). Question for oral answer O-000015/2022 to the Commission by Robert Biedroń on behalf of the Committee on Women's Rights and Gender Equality Parliamentary.
- ▶ European Parliament. 5 May 2022. [Impact of the war against Ukraine on women](#). Answer to question for oral answer O-000015/2022 by Commissioner Ylva Johansson, EP Plenary Debates.
- ▶ Friends of UNFPA. [Women and girls at risk in Ukraine emergency](#). Accessed 27 August 2022.
- ▶ Human Rights Watch. 29 April 2022. [Poland: Trafficking, Exploitation Risks for Refugees - Security Measures, Systems to Address Gender-Based Violence Urgently Needed](#).
- ▶ ILGA-Europe. 6 April 2022. [Briefing Document: Ukraine War - Medications Needed by Trans and Intersex People](#).
- ▶ ILGA-Europe. 25 March 2022. [Five easy things humanitarian aid actors should do to ensure LGBTI refugees of war are not left behind](#).

- ▶ ILGA-Europe. 16 May 2022. [Integrating LGBTI inclusive gender-based violence risk prevention, reduction and mitigation in the context of war in Ukraine](#).
- ▶ IPPF European Network. [Ukraine: Putting SRHR at the Heart of the EU Response](#). Accessed 27 August 2022.
- ▶ Kismödi, Eszter, and Emma Pitchforth. 15 March 2022. [Sexual and reproductive health, rights and justice in the war against Ukraine](#).
- ▶ UN Women. Lori Mann. 2020. [Regional assessment of implementation of the Beijing Declaration and Platform for Action in Europe and Central Asia](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Ukraine assessment report](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Hungary assessment report](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Moldova assessment report](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Poland assessment report](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Romania assessment report](#).
- ▶ VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Slovakia assessment report](#).

Ресурси, вивчені для розділу «Інтерсекційний підхід до врахування гендера і різноманітності»

- ▶ CARE International. 16 March 2022. [Rapid Gender Analysis: Ukrainian Refugees in Poland](#).
- ▶ CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#).
- ▶ CARE. July 2022. Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Moldova.

- ▶ CARE, FONPC, FONSS, Plan International and SERA Romania. July 2022. Rapid Gender Analysis Brief: Ukrainian Refugees in Romania
- ▶ FAO. 2 April 2022. [Complementary information note. Gender-related impacts of the Ukraine conflict. Entry points for gender-responsive and inclusive interventions for Ukraine crisis.](#)
- ▶ GBV AoR Helpdesk. April 2022. [Literature Review of Family Based Accommodation, Hosting and Alternative Care Guidance and Procedures for Promising Practice of GBV Risk Mitigation in Private and Community Based Accommodation.](#) Hanna Smith.
- ▶ ILGA. March 2022. [Briefing Document: Ukraine War - LGBTI People in the Context of Armed Conflict and Mass Displacement.](#)
- ▶ IOM, UN Women and Women Count. 2022. [Ukraine Response 2022: The Republic of Moldova. Updated Displacement Survey: Ukrainian Refugees and Third Country Nationals. Displacement patterns needs and intentions survey, 9-27 March 2022.](#)
- ▶ NGO Working Group on Women, Peace and Security. April 2022. [Civil Society Call to Action: The sexual and reproductive health and rights of women and girls and marginalized populations affected by the conflict in Ukraine.](#)
- ▶ Nonviolent Peace Force. May 2022. [Preliminary Findings—Civilian Protection Needs and Responses in Ukraine.](#) OCHA.
- ▶ Nordås, Ragnhild, Louise Olsson, Gudrun Østby and Torunn L. Tryggestad. 29 April 2022. [Ukrainian women engage in resistance and should be in the peace talks: New survey evidence.](#)
- ▶ Norwegian Refugee Council. 29 April 2022. [Rapid Assessment of a Selection of Transit Centres on the South-Eastern Poland-Ukraine Border.](#)
- ▶ UNDP. 16 March 2022. [The development impact of the war in Ukraine: Initial projections.](#)
- ▶ UNHCR. May 2022. [Protection of LGBTIQ+ People in the Context of the Response in Ukraine.](#)
- ▶ UNODC. August 2022. [Conflict in Ukraine: Key Evidence on Risks of Human Trafficking and Smuggling of Migrants.](#)
- ▶ UN Women. 2022. [Rapid assessment: Impact of the War in Ukraine on Women's Civil Society Organizations.](#)
- ▶ WFP. 12 May 2022. [Ukraine Food Security Report.](#)

Додаток 2

Глосарій

Наведений нижче перелік термінів, які стосуються напрямів дослідження, не є вичерпним. До нього включено тільки ті терміни, використані в даному звіті, які можуть потребувати додаткового пояснення.

- ▶ **Сексуальне насильство у зв'язку з конфліктом** означає зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусову вагітність, примушення до аборту, примусову стерилізацію, примусовий шлюб і будь-які інші форми сексуального насильства, порівнянні за ступенем тяжкості, щодо жінок, чоловіків, дівчаток або хлопчиків, яке має прямий або непрямий зв'язок із конфліктом.⁶⁰
- ▶ **Гендер.** У [Довіднику з гендерних питань Міжвідомчого постійного комітету \(МПК\)](#) (2017) гендер визначено так: «Гендер означає соціально сконструйовані відмінності між жінками та чоловіками – і взаємовідносини між ними та серед них – упродовж усього їхнього життєвого циклу». Далі це визначення розкривається: «Гендер, разом із віковою групою, сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, визначає ролі, обов'язки, владу і доступ до ресурсів. На це впливають також інші фактори різноманітності, як-от інвалідність, соціальний клас, раса, каста, етнічне походження або віросповідання, економічний добробут, сімейний стан, міграційний статус, переміщення та проживання у місті/сільській місцевості».

Гендерний аналіз визначено у вищезгаданому Посібнику як аналіз, «у якому вивчаються взаємовідносини між жінками й чоловіками... їхні ролі, їхній доступ до ресурсів і контроль над ресурсами, а також обмеження, з якими вони стикаються по відношенню одне до одного».

- ▶ **Гендерно зумовлене насильство:** загальний термін, яким позначається будь-яке шкідливе діяння, вчинене проти волі людини і основане на соціально приписаних (тобто гендерних) відмінностях між чоловіками та жінками. Він охоплює дії, що завдають фізичної, сексуальної чи психічної шкоди або страждань, погрози такими діями, примус та інші форми позбавлення волі. Ці дії можуть здійснюватися публічно або наодинці.⁶¹

Термін «гендерно зумовлене насильство» використовується в цьому регіональному аналізі. Проте, визнається, що деякі організації використовують термін «сексуальне і гендерне насильство» (СГН) або «насильство щодо жінок» (НЩЖ). Для цілей даного звіту ГЗН включає також сексуальну експлуатацію та сексуальну наругу. Хоча у звіті визнано, що часто використовується термін **«насильство з боку інтимного партнера»**, у розглянутих звітах найчастіше застосовувався термін **«домашнє насильство»**, отже саме він використовується в цьому звіті.

- ▶ **Інтерсекційний гендер** означає способи, в які гендер перекривається та збігається з іншими факторами ідентичності, сприяючи реагуванню постраждалих від конфлікту та переміщених громад на динамічні умови кризи й гуманітарне реагування та їхню адаптацію до цього або обмежуючи їхнє реагування і адаптацію. Унікальне поєднання

ідентичностей з ґендером (таких як вік, клас, спроможність, освіта, сексуальна орієнтація, ґендерна ідентичність, ґендерне самовираження і статеві характеристики (СОГІССХ), громадянство, міграційний статус, релігія тощо), характерне для осіб в умовах розвитку конфлікту, формує їхні перешкоди, вразливість і можливості отримання основних послуг і знайдення рішень.⁶²

- ▶ **Зобов'язання з локалізації: «Велика домовленість»** (2016) – це угода між деякими з найбільших гуманітарних донорів та організацій (наразі в неї 64 підписанти). Вона містить конкретні зобов'язання і цільові завдання щодо збільшення обсягів фінансування місцевих і національних суб'єктів, які надають допомогу (зобов'язання з локалізації), а також залучення осіб, які отримують допомогу, до процесу ухвалення рішень, які впливають на їхнє життя (зобов'язання з участі).
- ▶ **Змістовна участь** означає, що жінки [та інші групи] мають доступ до процесів ухвалення рішень і можуть бути активними та інформованими учасницями, зокрема впливати на формат, порядок денний та результати цих процесів та виконання угод. Змістовна участь вимагає розуміння та усунення структурних перешкод різній участі жінок не лише для того, щоб жінки мали інформацію та ресурси для виконання ролі активних та інформованих учасниць, а й для того, щоб установи та особи, які мають владні повноваження, ставилися до жінок як до рівних і шанованих учасниць.

Додаток 3

Координація, співпраця і колективна сила

У цьому розділі окреслено деякі з ключових регіональних і національних координаційних механізмів із питань гендера, гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та сексуального і репродуктивного здоров'я і відповідних прав (СРЗП), що існують в Україні та в рамках регіонального реагування. Ситуація швидко розвивається й має нестабільний характер. У період розроблення цього звіту були створені деякі структури, а створення деяких планувалося. Отже, мета нижчевикладеного матеріалу – не перерахувати наявні структури, а описати величезний обсяг поточної роботи, що здійснювався на момент написання звіту, та забезпечити контекст для обговорення в цьому звіті питань координації, включно з деякими наявними перешкодами й викликами, висвітленими в процесі аналізу й валідації.

Регіональні координаційні структури з гендерних питань

Ураховуючи масштаб гуманітарних потреб у регіоні, було розроблено міжвідомчий Регіональний план реагування на потреби біженців (РПБ) на березень-серпень 2022 року, який згодом був продовжений до грудня 2022 року.⁶³ Мета плану – сприяти реалізації комплексу заходів реагування, підтримувати зусилля сусідніх країн із захисту біженців, які приїжджають з України, й надання їм допомоги. План спрямований на здійснення адресних заходів захисту дітей, передбачає випереджальне запобігання ГЗН, зокрема сексуальній експлуатації та сексуальній нарузі (СЕН), з боку гуманітарних працівників,⁶⁴ зменшення його масштабів і реагування на нього та відображає необхідність розширення й підтримку доступу до послуг з охорони сексуального і репродуктивного здоров'я (ОСРЗ).

Впровадження РПБ очолює і координує Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН) згідно з Моделлю координації допомоги біженцям⁶⁵ у тісній співпраці й на основі консультацій з відповідними державними установами, а також за підтримки міжвідомчих партнерів та інших зацікавлених сторін. У рамках РПБ і у розвиток наявних структур координації гуманітарної діяльності національного рівня у Женеві було утворено міжвідомчий регіональний координаційний форум із питань біженців⁶⁶ на чолі з УВКБ ООН, у якому беруть участь учасники РПБ та інші відповідні суб'єкти. Завдання форуму – забезпечити ефективне управління ситуаційною інформацією та підтримку координації на рівні країн згідно з потребами.

У березні 2022 року між членами регіонального координаційного форуму з питань біженців була досягнута домовленість про необхідність створення під егідою форуму Регіональної цільової групи з гендерних питань (РЦГГ) з метою всебічної інтеграції питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок та дівчаток у заходи реагування на потреби біженців.

Ураховуючи велику кількість постраждалих жінок і дівчаток і широкий спектр інтерсекційних ризиків щодо захисту в умовах нинішньої кризи, у червні 2022 року була створена регіональна робоча підгрупа з питань ГЗН⁶⁷ в якій співголовують УВКБ ООН і організація WAVE. Підгрупа працює під егідою та керівництвом регіональної робочої групи з питань захисту й має прямі зв'язки з національними робочими підгрупами з питань ГЗН країн

регіону, а також із Робочою підгрупою з питань захисту дітей⁶⁸ та Регіональною цільовою групою по боротьбі з торгівлею людьми.

В якості міжвідомчої ініціативи у березні 2022 року був також створений санітарно-просвітницький хаб для біженців⁶⁹. Цей захід було здійснено за участю Всесвітньої організації охорони здоров'я, УВКБ ООН, Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй, Фонду Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення (ЮНФПА) та Європейського центру профілактики та контролю захворювань для невідкладного надання оперативної підтримки країнам, що приймають біженців, у рамках реагування на кризу в Україні. Серед завдань хаба – реагування на випадки СЕН і ГЗН та підтримка надання первинної та екстреної медичної допомоги, зокрема послуг з ОСРЗ.

Національні координаційні структури з ґендерних питань

В Україні діє [Кластер з питань захисту](#), який включає декілька субкластерів. Субкластер із питань ГЗН в Україні⁷⁰ діє з початку 2015 року під керівництвом ЮНФПА як провідної агенції. На момент підготовки цього звіту Субкластер із питань ГЗН створював субнаціональні координаційні робочі групи в семи регіонах країни з метою запобігання ГЗН і реагування на нього на місцевому рівні, тісно координуючи цю роботу з владою, НУО та іншими суб'єктами гуманітарної діяльності. Технічна робоча група з питань віку та інвалідності, діяльність якої координує організація HelpAge International, існує з грудня 2015 року.⁷¹ У процесі валідації було зазначено, що в усіх сусідніх країнах є національні робочі підгрупи з питань ГЗН, які діють під керівництвом координаційних структур УВКБ ООН, відповідальних за регіональну діяльність із реагування на потреби біженців. У багатьох випадках співголовами цих груп є відповідні національні органи, як, зокрема, в Угорщині, Молдові, Польщі та Словаччині. У Молдові створено цільові групи з боротьби з торгівлею людьми.

З метою координації виконання меморандуму про співробітництво між урядом України та Організацією Об'єднаних Націй щодо запобігання та протидії сексуальному насильству у зв'язку з конфліктом уряд України створив міжвідомчу робочу групу з запобігання сексуальному насильству у зв'язку з конфліктом та реагування на нього при Комісії з питань координації взаємодії органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. У рамках вищезгаданого меморандуму робоча група займається такими питаннями, як надання комплексних послуг постраждалим, зокрема послуг з ОСРЗ, медичних і спеціалізованих послуг з охорони психічного здоров'я, надання правової допомоги, джерела засобів до існування. Цільові групи з питань ЗСЕН створено в Угорщині, Польщі, Румунії, Словаччині⁷² та Молдові. Цільова група з питань ЗСЕН діяла в Україні⁷³ до початку ескалації війни.

В Україні створено Робочу групу з ґендерних аспектів у гуманітарній діяльності⁷⁴ її спільно очолюють «Корпус милосердя» і «ООН-Жінки»), а у Молдові – Цільову групу з ґендерних питань⁷⁵ (на чолі з «ООН-Жінки» та «Платформою ґендерної рівності»). Хоча в інших країнах

спеціалізованої структури з ґендерних питань немає, у процесі валідації було зазначено, що ці питання інтегровані у діяльність робочих груп із питань зайнятості.

В Україні діє Робоча група з питань ОСРЗ у структурі Кластеру з питань охорони здоров'я, очолювана ЮНФПА. З початку конфлікту Субкластер із питань ГЗН тісно співпрацює з Робочою групою з питань ОСРЗ, забезпечуючи невідкладне перенаправлення постраждалих. Крім того, нещодавно розпочато щомісячні координаційні наради в Україні між Субкластером із питань ГЗН, Кластером із питань захисту, Кластером із питань охорони здоров'я, Робочою групою з питань ОСРЗ та Технічною робочою групою з питань охорони психічного здоров'я і психосоціальної підтримки. На момент підготовки звіту в сусідніх країнах конкретних координаційних структур із питань СРЗП створено не було. Триває робота з інтеграції СРЗП у плани роботи наявних цільових груп із ґендерних питань та Робочої підгрупи з питань ГЗН у Молдові. У Польщі СРЗП розглядається як один з основних компонентів плану роботи Робочої підгрупи з питань ГЗН, але ще не визначено пріоритетним напрямом роботи Робочої групи з питань охорони здоров'я.

Додаток 4

Склад

Регіональної

цільової групи з

ґендерних питань

– уточнюється

До складу Регіональної цільової групи з гендерних питань входять нижчезазначені організації (члени Ініціативної групи подані чорним шрифтом):

- ▶ ACTED
- ▶ ActionAid
- ▶ **CARE International**
- ▶ **Центр репродуктивних прав**
- ▶ Corus International
- ▶ Продовольча та сільськогосподарська організація
- ▶ ILGA Europe
- ▶ ICVA Network
- ▶ Міжнародна рада добровільних установ
- ▶ Міжнародна організація праці
- ▶ Міжнародна організація з міграції
- ▶ **Міжнародна федерація планованого батьківства (IPPF)**
- ▶ Міжнародний комітет порятунку
- ▶ Médecins du Monde
- ▶ Mercy Corps
- ▶ Organisation Intersex International Europe
- ▶ Oxfam
- ▶ Plan International
- ▶ Première Urgence International
- ▶ Project HOPE
- ▶ Врятуймо дітей
- ▶ Дитячий фонд Організації Об'єднаних Націй
- ▶ **Структура Організації Об'єднаних Націй з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок («ООН-Жінки»)**
- ▶ Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців
- ▶ Програма розвитку ООН
- ▶ Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку
- ▶ Об'єднана програма Організації Об'єднаних Націй з ВІЛ/СНІДу
- ▶ Управління Організації Об'єднаних Націй з координації гуманітарних справ
- ▶ Фонд Організації Об'єднаних Націй у галузі народонаселення
- ▶ **VOICE**
- ▶ Світовий банк
- ▶ Всесвітня продовольча програма
- ▶ **Всесвітня організація охорони здоров'я**
- ▶ Європейський офіс Всесвітнього скаутського бюро

Кінцеві примітки

- 1 UNHCR. April 2022. [Ukraine Regional Refugee Response Plan and Flash Appeal summary](#) [УВКБ ООН, квітень 2002 р. Регіональний план реагування на потреби біженців в Україні та стислий виклад надзвичайного заклику].
- 2 OHCHR. 25 July 2022. [Ukraine: Civilian Casualty Update. 25 July 2022](#) [УВКПЛ, Україна: поточна інформація про жертви серед цивільного населення, 25 липня 2002 р.]
- 3 FAO. 2 April 2022 [Complementary Information Note: Gender-related impacts of the Ukraine Conflict - Entry points for gender-responsive and inclusive interventions for Ukraine crisis](#) [ФАО, 2 квітня 2022 р., Додаткова інформаційна записка: гендерний вплив конфлікту в Україні – відправні точки для ґендерно чутливих та інклюзивних заходів втручання щодо кризи в Україні]
- 4 Там же.
- 5 За результатами перепису населення 2001 року в Україні нараховувалося 82550 осіб без громадянства. У 2021 році, за оцінкою УВКБ ООН, таких осіб було щонайменше 35875. Інші джерела стверджують, що їх може бути на багато десятків тисяч більше, включно з великою часткою ромського населення і дітей, народжених на окупованій території після 2014 року.
- 6 European Council on Refugees and Exiles. 8 April 2022. [Op-ed: Why Europe Needs to Address the Protection Needs of Stateless Refugees Fleeing Ukraine](#). [Європейська рада у справах біженців та емігрантів. Чому Європі необхідно задовольняти потреби в захисті біженців без громадянства, які їдуть з України, 8 квітня 2022 р.].
- 7 UNICEF, UNHCR. 7 March 2022. [Unaccompanied and separated children fleeing escalating conflict in Ukraine must be protected: Joint statement](#). [ЮНІСЕФ, УВКБ ООН, 7 березня 2022 р. Діти без супроводу і розлучені з сім'єю, які рятуються від конфлікту, що посилюється в Україні, повинні бути захищені. Спільна заява.]
- 8 NGO Working Group on Women, Peace and Security. April 2022. [Gender Analysis of the Situation in Ukraine](#). [Робоча група НҀО з питань жінок, миру та безпеки, квітень 2022 р. Ґендерний аналіз ситуації в Україні].
- 9 ОСНА. [Ukraine situation report](#). [УКҐС ООН, Звіт про ситуацію в Україні], дата доступу – 18 липня 2022 р.
- 10 Станом на 30 серпня 2022 р. у країнах Європи був зареєстрований 7007381 біженець з України 3 24 лютого зафіксовано 11976498 випадків перетину кордону з України (що не відображає кількість осіб) та 5324798 – до України (з 28 лютого). <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>. Дата доступу - 5 вересня 2022 р.
- 11 UNHCR. April 2022. [Ukraine Regional Refugee Response Plan and Flash Appeal summary](#).

- 12 Станом на 30 серпня 2022 р. у країнах Європи був зареєстрований 7007381 біженець з України 3 24 лютого зафіксовано 11976498 випадків перетину кордону з України (що не відображає кількість осіб) та 5324798 – до України (з 28 лютого). <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>. Дата доступу - 5 вересня 2022 р.
- 13 [UNHCR Operational Data Portal](#). [Портал оперативних даних УВКБ ООН]. Дата доступу – 1 вересня 2022 р.
- 14 UNHCR. April 2022. [Ukraine Regional Refugee Response Plan and Flash Appeal summary](#).
- 15 UNHCR. 12 July 2022. [Lives on Hold: Profiles and Intentions of Refugees from Ukraine](#) [УВКБ ООН, 12 липня 2022 р. Життя на паузі: профілі та наміри біженців з України].
- 16 Там же.
- 17 UNHCR. [Ukraine Refugee Situation](#). [УВКБ ООН, Ситуація з біженцями в Україні]. Дата доступу – 18 липня 2022 р.
- 18 OHCHR. 21 April 2022. [UN Human Rights in Moldova: Providing vital support to Ukrainian refugees](#). [УВКБ ООН, 2002 р. Представництво УВКПЛ у Молдові, Надання життєво важливої підтримки українським біженцям].
- 19 UNHCR. April 2022. [Ukraine Regional Refugee Response Plan and Flash Appeal summary](#).
- 20 VOICE/HIAS. 25 May 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine](#). [VOICE/HIAS, 25 травня 2022 р. В очікуванні закриття неба: безпрецедентна криза, з якою стикаються жінки й дівчатка, що біжать з України].
- 21 Там же.
- 22 На момент включення ГЗН як напряму дослідження до цього аналізу регіональної групи з ГЗН не існувало.
- 23 Основна увага в цьому розділі приділена жінкам і жіночим ОГС, проте для вивчення матеріалів застосовувався інтерсекційний підхід, щоб виявити аспекти, пов'язані з участю та лідерством конкретних маргіналізованих груп жінок і осіб із різною ґендерною ідентичністю, які, як правило, менше за всіх інших мають доступ до процесів ухвалення рішень і вплив на них, як-от спільноти ЛГБТІКА+, жінки з інвалідністю та жінки з національних меншин.
- 24 Зокрема «Велика домовленість» / Порядок денний в інтересах людства, ухвалений Всесвітнім самітом із гуманітарних питань (2016 р.), Цілі сталого розвитку (2015 р.), Резолюція 1325 Ради Безпеки ООН щодо жінок, миру і безпеки (2000 р.) та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.).

- 25 CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#). [CARE International та структура «ООН-Жінки». 4 травня 2022 р., Оперативний ґендерний аналіз ситуації в Україні].
- 26 Там же.
- 27 VOICE Amplified/HIAS. 2022. [Waiting for the sky to close: The unprecedented crisis facing women and girls fleeing Ukraine—Moldova assessment report](#). [VOICE Amplified/HIAS, 2022 р. В очікуванні закриття неба: безпрецедентна криза, з якою стикаються жінки й дівчатка, що біжать з України – звіт за результатами оцінювання в Молдові].
- 28 CARE and UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#).
- 29 Там же.
- 30 «Велика домовленість» (2016 р.) – це угода між деякими з найбільших гуманітарних донорів та організацій (зараз вона має 64 підписантів). Вона містить конкретні зобов'язання і цільові завдання щодо збільшення фінансування місцевих і національних суб'єктів, які надають допомогу (зобов'язання з локалізації), а також залучення осіб, які отримують допомогу, до ухвалення рішень, які впливають на їхнє життя (зобов'язання з участі).
- 31 Пояснення резолюції 1325 Ради Безпеки ООН щодо жінок, миру і безпеки див. у документі Peace Women. Women's International League for Peace and Freedom (WILPF). [Security Council Resolution 1325](#). [Міжнародна ліга жінок за мир і свободу (WILPF). Резолюція 1325 Ради Безпеки ООН].
- 32 WHO. 3 March 2021. [Violence against women prevalence estimates, 2018](#) – WHO European Region [ВООЗ, 3 березня 2021 р. Оцінки поширеності насильства щодо жінок, 2018 р. – Європейський регіон ВООЗ].
- 33 FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. 2014. [Violence against women: An EU-wide survey](#) - Results at a glance [Агентство ЄС з основних прав, 2014 р. Насильство щодо жінок: обстеження в масштабах ЄС. Стисло про результати].
- 34 Marija Babovic & Valentina Andrasek. 2019. [Well-being and Safety of Women. Main report](#). OSCE, Open WorldCat [Марія Бабович і Валентина Андрашек, 2019 р. Добробут і безпека жінок. Основна доповідь, ОБСЄ].
- 35 Chatham House. 23 July 2020. [Domestic Violence in Ukraine: Lessons from COVID-19](#). [Chatham House, 23 липня 2020 р. Домашнє насильство: уроки COVID-19].
- 36 Council of Europe. [Key facts about the Istanbul Convention](#). [Рада Європи, Основні факти про Стамбульську конвенцію]. Дата доступу – 25 серпня 2022 р.

- 37 Amnesty International. 20 June 2022. [Ukraine: “Historic victory for women’s rights” as Istanbul Convention ratified](#). [Міжнародна амністія, 20 червня 2022 р. Україна: «історична перемога для прав жінок» - ратифіковано Стамбульську конвенцію].
- 38 La Strada International, 31 January 2022. [Moldova ratifies the Istanbul Convention](#) [La Strada International, 31 січня 2022 р. Молдова ратифікувала Стамбульську конвенцію].
- 39 Human Rights Watch. 28 July 2020. [Poland abandoning commitment to women: Government threatening to leave domestic violence treaty](#). Hilary Margolis. [Г'юман Райтс Вотч, 28 липня 2020 р. Польща відмовляється від зобов'язань перед жінками: уряд погрожує вийти з договору про домашнє насильство, Хіларі Марголіс].
- 40 UNODC. [Trafficking in persons to Europe for sexual exploitation](#). [Управління ООН із наркотиків та злочинності, Торгівля людьми в Європі з метою сексуальної експлуатації]. Дата доступу – 25 серпня 2022 р.
- 41 USAID. May 2022. Ukraine: [Counter-Trafficking in Persons Factsheet](#) [AMP США, травень 2022 р., Україна: боротьба з торгівлею людьми. Інформаційний бюлетень].
- 42 European Commission. [Together against trafficking in human beings](#). [Європейська Комісія, Разом проти торгівлі людьми]. Дата доступу – 25 вересня 2022 р.
- 43 U.S. Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons. 2020. [Trafficking in Persons Report: Ukraine](#). [Державний департамент США, Офіс із моніторингу і протидії торгівлі людьми, 2020 р. Доповідь про торгівлю людьми: Україна].
- 44 UN Meetings Coverage and Press Releases. 6 June 2022. [Sexual Violence ‘Most Hidden Crime’ Being Committed against Ukrainians, Civil Society Representative Tells Security Council](#). [ООН, Інформаційне висвітлення засідань і прес-релізи, 6 червня 2022 р. Сексуальне насильство – «найбільш прихований злочин», що вчиняється проти українців, заявив Представник із питань громадянського суспільства на засіданні Ради Безпеки].
- 45 CARE, UN Women. 4 May 2022. [Rapid Gender Analysis of Ukraine](#).
- 46 OHCHR. [Independent International Commission of Inquiry on Ukraine](#) [УВКПЛ, Незалежна міжнародна слідча комісія по Україні]. Дата доступу – 1 вересня 2022 р.
- 47 UN News. 6 June 2022. [Reports of sexual violence in Ukraine rising fast, Security Council hears](#). [Новини ООН, 6 червня 2022 р. Кількість повідомлень про сексуальне насильство в Україні швидко зростає – Рада Безпеки].

- 48 GBV Sub-Cluster Ukraine, UNOCHA, ACTED. May 2022. Gender-based Violence (GBV) Risk Analysis for Cash and Voucher Assistance (CVA) in Ukraine [Субкластер із питань ГЗН в Україні, УКГС ООН, ACTED, травень 2022 р. Аналіз ризику гендерно зумовленого насильства (ГЗН) для надання грошової допомоги й допомоги ваучерами (ГВД) в Україні].
- 49 «Блакитні точки» - це безпечні місця для сімей та дітей, які переміщуються в умовах надзвичайних ситуацій. Вони зв'язані одна з одною, сприяючи знайденню та возз'єднанню розлучених сімей. Ці пункти надають важливу інформацію, психологічну, емоційну та соціальну підтримку; дозволяють відпочивати та грати в безпечних умовах; видають одяг і ковдри в екстрених випадках; оцінюють ризики щодо захисту. Джерело: UNICEF. [Blue Dot Shelters](#). [ЮНІСЕФ, «Блакитні точки» як укриття]. Дата доступу – 29 серпня 2022 р.
- 50 The Guardian. 1 July 2022. [The informal volunteer groups leading Ukraine's aid effort](#). Isobel Koshiw in Dnipro [The Guardian, 1 липня 2022 р. Неформальні волонтерські групи очолюють зусилля України з надання допомоги. Ізобель Кошів з Дніпра].
- 51 UNHCR. 20 June 2022. [Ukraine Situation: Moldova – Gender-Based Violence Safety Audits](#). [УВКБ ООН, 20 червня 2022 р. Ситуація в Україні: Молдова – аудити безпеки щодо гендерно зумовленого насильства].
- 52 GBV AoR Helpdesk. April 2022. [Supporting Women and Girls Fleeing Ukraine: Guidance and Tips for Private Accommodation Hosts](#). [Довідкова Експертної групи з питань ГЗН, квітень 2022 р. Підтримка жінок і дівчаток, які біжать з України: настанови та поради для господарів приватного житла]. Дата доступу – 5 вересня 2022 р.
- 53 UNHCR. 12 July 2022. [Lives on Hold: Profiles and Intentions of Refugees from Ukraine](#).
- 54 Inter-Agency Working Group on Reproductive Health in Crises. 15 December 2020. [Minimum Initial Service Package \(MISP\) for SRH in Crisis Situations](#). [Міжвідомча робота група з питань охорони репродуктивного здоров'я в кризових ситуаціях, 15 грудня 2020 р. Мінімальний комплекс початкових заходів (МКПЗ) з охорони СРЗ у кризових ситуаціях].
- 55 UNHCR. [Emergency Handbook – Humanitarian principles](#). [УВКБ ООН, Довідник із надзвичайних ситуацій. Гуманітарні принципи]. Визначаючи гуманітарний принцип «неупередженості», різні організації часто використовують різні категорії ідентичності та їхні формулювання, наприклад, включають сексуальну орієнтацію, гендерне самовираження, гендерну ідентичність і статеві характеристики та, відповідно, «політичні переконання» чи «політичну приналежність» та «віросповідання» чи «релігію».

- 56 У [Довіднику з гендерних питань Міжвідомчого постійного комітету \(МПК\)](#) (2017) гендер визначено так: «Гендер означає соціально сконструйовані відмінності між жінками та чоловіками – і взаємовідносини між ними та серед них – упродовж усього їхнього життєвого циклу». Далі це визначення розкривається: «Гендер, разом із віковою групою, сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю, визначає ролі, обов'язки, владу і доступ до ресурсів. На це впливають також інші фактори різноманітності, як-от інвалідність, соціальний клас, раса, каста, етнічне походження або віросповідання, економічний добробут, сімейний стан, міграційний статус, переміщення та проживання у місті/сільській місцевості». Гендерний аналіз визначено у вищезгаданому Посібнику як аналіз, «у якому вивчаються взаємовідносини між жінками й чоловіками... їхні ролі, їхній доступ до ресурсів і контроль над ресурсами, а також обмеження, з якими вони стикаються по відношенню одне до одного».
- 57 «Бінарний підхід до статі» означає збирання даних тільки про жінок або тільки про чоловіків. Він також відображає ідею про однорідність, де на гендер не накладаються додаткові дані, такі як вік, інвалідність або СОГІССХ. Такий підхід також виключає й робить невидимими інтерсексуалів та їхні тіла й, отже, їхні особливі потреби. Коли майже виключно для визначення статі використовуються документи, що посвідчують особу, люди, які не мають доступу до юридичного визнання гендера – тобто це неможливо функціонально (наприклад, в Україні з початку пандемії COVID-19) або юридично (наприклад, в Угорщині) – класифікуються неправильно. Це впливає на потреби трансгендерних, небінарних та інтерсексуальних людей в ОСПЗ.
- 58 Див. UNHCR. May 2022. [Protection of LGBTIQ+ People in the Context of the Response in Ukraine and ILGA](#) [УВКБ ООН, травень 2022 р. Захист ЛГБТИКА+ в контексті реагування в Україні] та ILGA. March 2022. [Briefing Document: Ukraine War - LGBTI People in the Context of Armed Conflict and Mass Displacement](#). [ILGA, березень 2022 р. Інформаційна довідка. Війна в Україні – ЛГБТІ в умовах збройного конфлікту і масового переміщення].
- 59 Програмування в контексті зв'язку – це методика чи рамкова основа, що враховує невідкладні та довгострокові потреби постраждалих груп населення та розширяє можливості для миру. Див. Oxfam. June 2019. [The Humanitarian-Development-Peace Nexus: What does it mean for multi-mandated organizations?](#) [Oxfam, червень 2019 р. Зв'язок між гуманітарною діяльністю, розвитком і миробудівництвом: що це значить для багатомандатних організацій?].
- 60 United Nations. 29 March 2022. [Conflict-Related Sexual Violence> Report of the United Nations Secretary General](#). S/2022/272 [Організація Об'єднаних Націй, 29 березня 2022 р. Сексуальне насильство у зв'язку з конфліктом, Доповідь Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй].
- 61 IASC GBV AoR. [How to support a survivor of gender-based violence when there is no GBV actor in your area – User Guide](#). [Експертна група МПК з ГЗН Як підтримати особу, постраждалу від гендерно зумовленого насильства, якщо у вашому районі немає відповідних організацій. Посібник для користувачів]. Дата доступу – 5 вересня 2022 р.

- 62 Адаптовано з Edge Effect, CBM Australia and University of Melbourne Nossal Institute for Global Health, May 2020. [Out of the Margins: An intersectional analysis of disability and diverse sexual orientation, gender identity, expression & sex characteristics in humanitarian and development contexts](#). [Edge Effect, CBM Australia, University of Melbourne Nossal Institute for Global Health, травень 2020 р. Поза рамками: інтерсекційний аналіз інвалідності та різноманітної сексуальної орієнтації, ґендерної ідентичності, ґендерного самовираження і статевих характеристик в контексті гуманітарної діяльності та розвитку]
- 63 UNHCR. 2022. [Ukraine Situation: Regional Refugee Response Plan - March - December 2022](#). [УВКБ ООН, 2022 р. Ситуація в Україні. Регіональний план реагування на потреби біженців: березень-грудень 2022 р.]
- 64 IASC Protection from Sexual Exploitation and Abuse. [Six Core Principles](#). Accessed 27 August 2022. [МПК, Захист від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги. Шість основних принципів]. Дата доступу – 27 серпня 2022 р.
- 65 UNHCR. [Refugee Coordination Model \(RCM\)](#). Accessed 27 August 2022. [УВКБ ООН, Модель координації допомоги біженцям (МКДБ)]. Дата доступу – 27 серпня 2022 р.
- 66 UNHCR. March 2022. [Ukraine Situation. Regional Refugee Response Plan. Summary and Inter-Agency Funding Requirements, March - August 2022](#). [УВКБ ООН, березень 2022 р. Ситуація в Україні. Регіональний план реагування на потреби біженців. Стислий виклад і вимоги до міжвідомчого фінансування, березень-серпень 2022 р.]
- 67 UNHCR and WAVE. 21 June 2022. [Regional Gender-Based Violence Sub-Working Group Terms of Reference](#). [УВКБ ООН і WAVE, 21 червня 2022 р. Регіональна робоча підгрупа з питань ґендерно зумовленого насильства – Коло ведення].
- 68 UNHCR and UNICEF. 31 May 2022. [Regional Child Protection Sub-working Group - Terms of Reference](#). [УВКБ ООН і ЮНІСЕФ, 31 травня 2022 р. Регіональна робоча підгрупа з питань захисту дітей – Коло ведення].
- 69 WHO. May 2022. [Emergency appeal: Ukraine and Refugee-Receiving and Hosting Countries](#). May 2022 Update [ВООЗ, травень 2022 р. Надзвичайний заклик: Україна та країни, що приймають і розміщують біженців. Оновлено у травні 2022 р.]
- 70 IASC GBV AoR. [Ukraine GBV Sub-Cluster 5W Dashboard 2022](#). [Експертна група з ГЗН МПК, Субкластер із питань ГЗН в Україні, інформаційна система, 2022 р.]
- Global Protection Cluster. Ukraine Protection Cluster. [Technical Working Group on Ageing and Disability. Draft Terms of Reference](#). [Глобальний кластер із питань захисту, Кластер із питань захисту в Україні, Технічна робоча група з питань старіння та інвалідності, Коло ведення - проєкт]. Дата доступу – 27 серпня 2022 р.

- 71 Refugee Coordination Forum. 19 August 2022. [Slovakia: PSEA Task Force Term of Reference 2022](#). Accessed 27 August 2022 [Координаційний форум із питань біженців, 19 серпня 2022 р. Словаччина: Цільова група з питань ЗСЕН. Коло ведення, 2022 р.]
- 72 Inter-Agency Standing Committee. Protection from Sexual Exploitation and Abuse. [Ukraine PSEA Task Force TOR](#). [Міжвідомчий постійний комітет. Захист від сексуальної експлуатації та сексуальної наруги. Україна: Цільова група з питань ЗСЕН. Коло ведення]. Дата доступу – 31 серпня 2022 р.
- 73 [Gender in Humanitarian Action Sub Group for Ukraine](#). [Підгрупа з гендерних аспектів гуманітарної діяльності по Україні]. Дата доступу – 27 серпня 2022 р.
- 74 UNHCR, WFP. 5 April 2022. [Terms of Reference: Gender Task Force \(GTF\) for Refugee Response in Moldova](#). [УВКБ ООН, ВПП, 5 квітня 2022 р. Цільова група з гендерних питань для реагування на потреби біженців у Молдовію Коло ведення].

**Робимо невидиме видимим: доказовий аналіз ґендерного
аспекту в регіональних заходах реагування на війну в Україні**

© Регіональна робоча група з ґендерних питань, жовтень 2022 р

